

Polityka społeczna to stymulator aktywności i kreatywności

FORMUŁA NACZELNA

Polityka społeczna to stymulator aktywności i kreatywności, który obniża koszt ryzyka i bariery dostępu, aby aktywność i kreatywność obywateli stały się źródłem sprawczości, innowacji społecznych, gospodarki kreatywnej i odporności poznawczej społeczeństwa

SPOŁECZEŃSTWO KREATYWNE

państwo aktywizujące | talenty | AI | spójność | odporność poznawcza

SPIS TREŚCI

.....	3
SKRÓT PROGRAMU	3
STRESZCZENIE STRATEGICZNE.....	6
Dziesięć decyzji programowych.....	6
1. FORMUŁA NACZELNA I JEJ ROZWINIĘCIE	7
1.1. Zapis i rozwinięcie formuły	7
1.2. Pięć rozstrzygnięć formuły	8
1.3. Łańcuch stymulacji: od bezpieczeństwa do innowacji społecznej	9
1.4. Stymulator jako obniżenie kosztu ryzyka — ilustracja	10
1.5. Model 3A jako pętla stymulacji.....	10
2. OSIEM TEZ PUBLIKACJI I ICH UZASADNIENIE	11
2.1. Teza 1 — Polityka społeczna stymuluje, a nie wytwarza kreatywność	11
2.2. Teza 2 — Kreatywność jest zjawiskiem społecznym, a jej miernikiem jest szerokość uczestnictwa	12
2.3. Teza 3 — Bez polityki równościowej kreatywność staje się przywilejem	12
2.4. Teza 4 — Prekaryzacja jest barierą aktywności, ale nie każdy transfer ją usuwa	13
2.5. Teza 5 — Kultura i dobrostan są mostem do aktywności: obiecującym, lecz słabo udowodnionym	14
2.6. Teza 6 — Lokalna infrastruktura społeczna jest węzłem sieci kreatywności	14
2.7. Teza 7 — AI wzmacnia twórczość powszechną, jeśli korzyści trafiają do ludzi, a nie tylko do platform	15
2.8. Teza 8 — Odporność poznawcza i uwaga są warunkiem aktywności	16
2.9. Tezy w zestawieniu.....	17
2.10. Osie dźwigni i siła dowodów w korpusie.....	17
2.11. Rzeczpospolita w liczbach.....	18
3. CZTERY DROGI DOWODOWE: CYBERNETYKA, SYSTEM, SIĘĆ, TECHNOLOGIA	18
3.1. Uzasadnienie cybernetyczne	19
3.2. Uzasadnienie systemowe	21
3.3. Uzasadnienie sieciowe	21
3.4. Uzasadnienie technologiczne	22
3.5. Test czterech uzasadnień	23
4. MIEJSCE PROGRAMU W ARCHITEKTURZE RZECZYPOSPOLITEJ	24
4.1. Spójność z Narodową Strategią Bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej	24
4.2. Zgodność z pozostałymi programami portalu TechnoSanacja	25
5. DIAGNOZA I ANALIZA STRATEGICZNA	25
5.1. Diagnoza krajowa — patologie modelu transferowo-silosowego	25
5.2. Diagnoza europejska — państwo dobrobytu w epoce AI	26
5.3. Diagnoza globalna — platformy, AI, dezinformacja i nowe nierówności	26
5.4. Analiza SWOT: zasobowa, cybernetyczna i kulturowa	27
5.5. Analiza kulturowa: normy, które nie zabijają twórczości	27
6. ARCHITEKTURA PROGRAMU: PIĘĆ WARSTW STYMULACJI	28
6.1. Siedem poziomów modelu systemu społecznego	29
6.2. Agencja Rozwoju Społeczeństwa Kreatywnego	29
6.3. Ścieżka obywatela w systemie stymulacji	30
6.4. Rola AI w systemach społecznych.....	30
7. NGO, STOWARZYSZENIA I WSPÓLNOTY JAKO SIĘĆ AGENTÓW SPOŁECZNYCH.....	31
7.1. Zasady nowej kultury organizacyjnej	32
7.2. Typologia agentów społecznych.....	32
7.3. Finansowanie przez wynik — bez karania za ryzyko	32
8. INICJATYWY I DŹWIGNIE STRATEGICZNE	33
8.1. Portfel inicjatyw	33

8.2. Dwanaście dźwigni strategicznych	34
9. SYSTEM MONITOROWANIA I EWALUACJI	34
9.1. KPI — wskaźniki wyniku według ogniw łańcucha	35
9.2. KRI — wskaźniki ryzyka	35
9.3. Dowód przed skalą: plan ewaluacji	36
9.4. Audyt i red-team	36
10. HARMONOGRAM WDROŻENIA, PAKIET LEGISLACYJNY I RYZYKA	36
10.1. Priorytety na pierwsze 24 miesiące	37
10.2. Harmonogram działań	37
10.3. Pakiet legislacyjny i instytucjonalny	37
10.4. Macierz ryzyk i zabezpieczenia	38
11. NAPIĘCIA NIEROZSTRZYgniĘTE I WARUNEK FALSYFIKACJI	38
12. BANK HASEŁ I KOMUNIKACJA SPOŁECZNA	39
12.1. Hasła programowe	39
12.2. Komunikacja do grup docelowych	39
13. KONKLUZJA PROGRAMOWA	40
ANEKS 1. SŁOWNIK POJĘĆ, TERMINÓW I SKRÓTÓW	40
ANEKS 2. BIBLIOGRAFIA	43
ANEKS 3. NOTA METODOLOGICZNA	47

SKRÓT PROGRAMU

Najkrótsza formuła programu

Element	Treść programowa
Formuła naczelną	Polityka społeczna to stymulator aktywności i kreatywności. Nie wytwarza kreatywności i nie zastępuje inicjatywy obywateli — obniża koszt ryzyka i bariery dostępu, aby istniejący potencjał mógł się ujawnić, zamienić w działanie i we wspólną wartość.
Problem	Model transferowo-silosowy kompensuje skutki porażki, ale nie finansuje prób. Prekaryzacja, nierówny dostęp do kultury i edukacji, samotność, przeciążenie uwagi i automatyzacja pracy rutynowej zawężają krąg osób, które mogą sobie pozwolić na aktywność i twórczość.
Odpowiedź	Państwo stymulujące: zabezpieczenie jako trampolina, a nie hamak; usługi powszechne i lokalna infrastruktura uczestnictwa; konta rozwojowe; AI-asystenci pod kontrolą człowieka; NGO jako agenci społeczni; pomiar szerokości uczestnictwa.
Łańcuch przyczynowy	bezpieczeństwo i równy dostęp → kapitał ludzki i społeczny → sprawczość → kreatywność jednostkowa i zbiorowa → innowacje społeczne.
Główne instrumenty	okres ochronny przy podjęciu aktywności, indywidualne konta rozwojowe, mikrokwalifikacje, Dom Kultury 4.0 i Biblioteka AI, mikrogranty, kontrakty misyjne NGO, AI dla twórców, program prebunkingu.
Instytucja wykonawcza	Agencja Rozwoju Społeczeństwa Kreatywnego (ARSK) — pomiar zdolności, finansowanie aktywizacji, ewaluacja z grupą porównawczą, standardy, koordynacja sieci lokalnych węzłów.

Element	Treść programowa
Miernik sukcesu	szerokość uczestnictwa (także wśród grup dotąd wykluczonych), liczba prób przekształconych we wdrożenia, kompetencje AI i medialne, zaufanie, dobrostan, wartość IP i innowacji społecznych — z rozbiorem według pochodzenia, płci i regionu.

HASŁO: Bezpieczeństwo, które pozwala próbować. Od transferu do talentu.

Model systemu społecznego TechnoRepubliki

Od transferu do talentu: człowiek, AI, kultura, NGO i sprzężenie zwrotne

Agencja Rozwoju Społeczeństwa Kreatywnego: diagnoza -> misja -> finansowanie -> wdrożenie -> pomiar -> korekta

Infografika 1. Model systemu społecznego Rzeczypospolitej.

METODA DOKUMENTU

Program budowany jest wokół formuły naczelnej i ośmiu tez sformułowanych na podstawie dwóch destylatów: „Polityka społeczna i społeczeństwo kreatywne Rzeczypospolitej” (8.07.2026; korpus 499 publikacji) oraz „Polityka społeczna jako stymulator aktywności i kreatywności” (runda SS7, 19.09.2026; 800 nowych publikacji z lat 2008–2026). Każda teza ma podstawę dowodową, ocenę siły dowodów, mechanizm i konsekwencję operacyjną; formuła i tezy są następnie sprawdzane w czterech niezależnych perspektywach: cybernetycznej, systemowej, sieciowej i technologicznej.

Dokument świadomie oddziela to, co jest dobrze udokumentowane (bariery dostępu, nierówności, rola bezpieczeństwa w podejmowaniu ryzyka), od tego, co jest obiecujące, lecz słabo zidentyfikowane przyczynowo (bezpośredni wpływ transferów i kultury na mierzalną kreatywność populacji). Z tej różnicy wynika zasada: **dowód przed skalą**.

STRESZCZENIE STRATEGICZNE

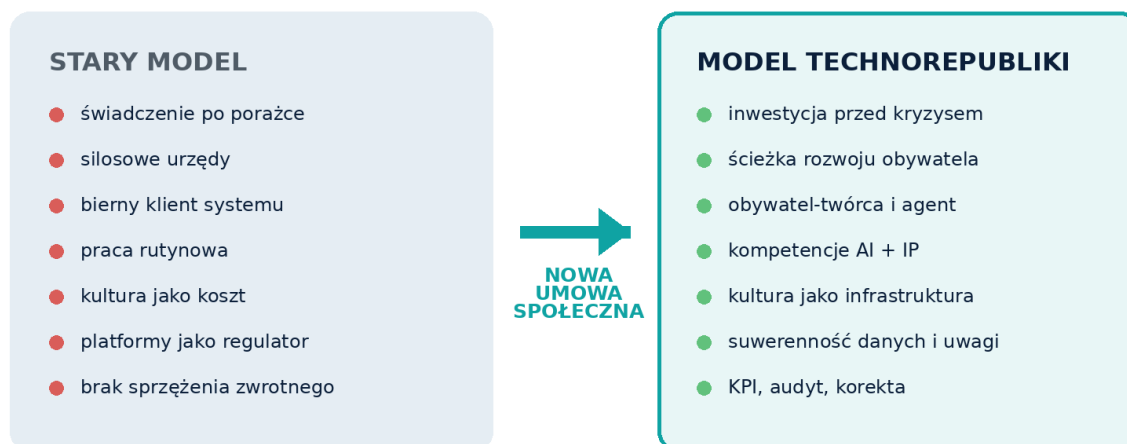
Polityka społeczna Rzeczypospolitej ma zostać przesunięta z logiki kompensowania porażki do logiki **stymulowania prób**. Transfery pozostają konieczną siatką bezpieczeństwa, ale ich sens zmienia się: mają nie tylko chronić przed ubóstwem, lecz także obniżyć koszt ryzyka związanego z nauką, zmianą zawodu, założeniem firmy, projektem twórczym, wolontariatem czy inicjatywą obywatelską. Formuła naczelna brzmi: **polityka społeczna to stymulator aktywności i kreatywności**.

Analiza po pierwsze, precyzuje mechanizm: polityka społeczna nie „wytwarza” kreatywności, lecz obniża koszt ryzyka i bariery dostępu, dzięki czemu istniejący potencjał może się ujawnić. Po drugie, zmienia miernik: zamiast liczby miejsc pracy w sektorze kreatywnym — **szerokość uczestnictwa** w uczeniu się, kulturze, współtworzeniu i innowacjach społecznych, rozbita według pochodzenia społecznego, płci i regionu. Po trzecie, wprowadza uczciwą ocenę dowodów: ogniwa pośrednie łańcucha (dobrostan, edukacja, dostęp, partycypacja) są udokumentowane lepiej niż ogniwo końcowe (mierzalny wzrost kreatywności), więc program musi być wdrażany przez pilotaże z grupą porównawczą. Społeczeństwo kreatywne pozostaje twardą infrastrukturą państwa: systemem wytwarzania talentów, sensu, zaufania, odporności poznawczej, zdolności współpracy i własności intelektualnej. W epoce AI przewagę osiąga państwo, którego obywatele szybciej się uczą, tworzą, bronią swojej uwagi i współpracują — a nie państwo, które jedynie automatyzuje administrację.

Dziesięć decyzji programowych

1. Przyjąć formułę naczelną „Polityka społeczna to stymulator aktywności i kreatywności” jako kryterium oceny każdego instrumentu społecznego: jaki koszt ryzyka obniża i jaką barierę usuwa.
2. Wprowadzić **okres ochronny aktywności**: zachowanie części uprawnień (świadczenie, ubezpieczenie zdrowotne, dodatki) przez określony czas po podjęciu pracy, nauki, działalności gospodarczej lub projektu twórczego.
3. Utworzyć indywidualne konta rozwojowe z mikrokwalifikacjami i cyfrowym portfelem kompetencji, z wyższym zasileniem dla osób o najniższym dostępie.
4. Przekształcić domy kultury, biblioteki i centra aktywności w **lokalne węzły uczestnictwa** (Dom Kultury 4.0, Biblioteka AI, makerspace) ze stałym finansowaniem operacyjnym.
5. Mierzyć **szerokość uczestnictwa**, a nie tylko wielkość sektora kreatywnego; każdy wskaźnik raportować z rozbićiem według pochodzenia, płci, wieku i regionu.
6. Powołać Agencję Rozwoju Społeczeństwa Kreatywnego jako organ misyjny rozliczany z wyniku, z Centrum Ewaluacji prowadzącym pilotaże z grupą porównawczą.
7. Uruchomić program AI dla twórców i obywateli: publiczni AI-asystenci, rejestr zgód i wynagrodzeń, standard pochodzenia treści (provenance), otwarte korpusy polszczyzny.
8. Zbudować powszechny system odporności poznawczej: edukacja medialna, prebunking, higiena uwagi, lokalny fact-checking z gwarancją pluralizmu.
9. Włączyć NGO, stowarzyszenia, OSP, UTW, wspólnoty lokalne i civic-tech w sieć agentów społecznych finansowanych przez kontrakty misyjne i mikrogranty.
10. Zawrzeć kontrakt pokoleniowy Gen Z + seniorzy: młodzi jako przyspieszenie przyszłości, seniorzy jako pamięć instytucjonalna, mentorzy i rezerwa zaufania.

Transformacja: od państwa transferowego do społeczeństwa kreatywnego

Zasada: transfer pozostaje siatką bezpieczeństwa, ale centrum polityki społecznej staje się rozwój zdolności.

Infografika 2. Logika transformacji programu: od państwa transferowego do społeczeństwa kreatywnego.

1. FORMUŁA NACZELNA I JEJ ROZWINIĘCIE

Każda publikacja programowa TechnoSanacji otwiera się formułą naczelną, wobec której weryfikuje się całą treść. Formuła tego programu przesuwaa pytanie z „ile państwo wypłaca?” na „ile prób, uczenia się, współpracy i twórczości umożliwia?”. Polityka społeczna nie przestaje chronić — zaczyna także uruchamiać.

1.1. Zapis i rozwinięcie formuły

FORMUŁA NACZELNA

Polityka społeczna to stymulator aktywności i kreatywności.

Rozwinięcie: polityka społeczna nie wytwarza kreatywności i nie zastępuje inicjatywy obywateli. Stymuluje ją — obniża koszt ryzyka i bariery dostępu, zapewnia bezpieczeństwo, czas, kompetencje, miejsca i sieci, dzięki którym istniejący potencjał ludzi może się ujawnić, przejść w działanie i stać się wspólną wartością. Stymulacja jest powszechna, a nie elitarna: jej celem jest szerokie uczestnictwo, nie wąska klasa kreatywna. Państwo rozlicza się nie z wydanych świadczeń, lecz z szerokości uczestnictwa, sprawczości obywateli oraz innowacji społecznych, które dzięki temu powstały.

Formuła ma cztery człony, a każdy wyklucza inny błąd:

Człon formuły	Znaczenie	Wyklucza błąd
„Polityka społeczna”	cały system: transfery, usługi publiczne, edukacja dorosłych, zdrowie, kultura, mieszkalnictwo, ekonomia społeczna i NGO — działające jako jeden układ	traktowanie polityki społecznej jako resortu świadczeń; silosowość
„to stymulator”	działa pośrednio: zmienia koszt i korzyść prób, usuwa bariery, dostarcza zasobów i okazji; nie nakazuje i nie projektuje twórczości za obywateli	paternalizm i „kreatywność z urzędu”; przekonanie, że transfer sam wytwarza aktywność
„aktywności”	udział w pracy, uczeniu się, życiu wspólnoty, wolontariacie i opiece — warunek konieczny twórczości	bierność utrwalana przez pułapki świadczeniowe; aktywizacja pozorna mierzona liczbą szkoleń
„i kreatywności”	tworzenie nowej wartości: indywidualnej (projekty, IP), zbiorowej (współtworzenie) i społecznej (innowacje społeczne)	zawężenie kreatywności do sektora kreatywnego i elit; mylenie eventów z twórczością

1.2. Pięć rozstrzygnięć formuły

Rozstrzygnięcie	Treść	Wyklucza błąd
Trampolina, nie hamak	zabezpieczenie projektowane tak, by nie karało za próbę: okres ochronny, łagodne wygaszanie świadczeń, prawo powrotu	pułapka świadczeniowa; utrata wszystkiego przy pierwszym ryzyku
Szerokość przed szczytem	celem jest szeroki udział w twórczości, a nie wyłącznie wspieranie wąskiej grupy utalentowanych	polityka „klasy kreatywnej” dla wybranych miast i środowisk
Równość dostępu jako warunek	bez usług powszechnych i ekspozycji na wzorce kreatywność staje się przywilejem pochodzenia	merytokratyczna iluzja; „talent sam się przebiję”
Dowód przed skalą	instrumenty o słabych dowodach wdrażane najpierw jako pilotaże z grupą porównawczą	kosztowne programy bez efektu; skalowanie na podstawie anegdot
Człowiek przed algorytmem	AI wzmacnia obywatela i twórcę, lecz rekomenduje — decyduje i odpowiada człowiek	technosolucjonizm; algorytmiczna dyskryminacja; przejęcie rynku twórców bez zgody

1.3. Łańcuch stymulacji: od bezpieczeństwa do innowacji społecznej

Formuła opiera się na łańcuchu przyczynowym, który destylat SS7 sformułował po korekcie: **bezpieczeństwo i równość dostępu** → **kapitał ludzki i społeczny** → **sprawczość** → **kreatywność jednostkowa i zbiorowa** → **innowacje społeczne**. Każde ogniwo ma inny mechanizm, inne instrumenty i — co kluczowe — inną siłę dowodów. Korpus lepiej wspiera ogniwa pośrednie niż ogniwo końcowe; dlatego program mierzy każde ogniwo osobno, zamiast deklarować efekt końcowy.

Łańcuch stymulacji: od bezpieczeństwa do innowacji społecznej

Polityka społeczna nie wytwarza kreatywności — obniża koszt ryzyka i bariery dostępu, aby potencjał mógł się ujawnić

Dźwignie polityki społecznej na każdym ogniwie

okres ochronny,
konto rozwojowe

mikrokwalifikacje,
mentoring, UTW 4.0

portfel kompetencji,
AI-asystent

Dom Kultury 4.0,
makerspace, granty

kontrakty misyjne,
zamówienia publiczne

Sprzężenie zwrotne: pomiar szerokości uczestnictwa → rozbić wyniki wg pochodzenia, płci i regionu → ewaluacja z grupą porównawczą → korekta instrumentów

Model 3A: antycypacja barier · absorpcja potencjału · adaptacja instrumentów

Infografika 3. Łańcuch stymulacji: ogniwa, dźwignie i siła dowodów.

Ogniwo	Mechanizm	Instrumenty	Siła dowodów	Miernik
1. Bezpieczeństwo i równy dostęp	obniżenie kosztu porażki; uwolnienie uwagi od niedoboru	okres ochronny, usługi powszechne, zdrowie, mieszkanie	mocne dla ryzyka przedsiębiorczego; średnie dla funkcji poznawczych	odsetek prób podjętych po wejściu w program
2. Kapitał ludzki i społeczny	kompetencje, zaufanie, słabe więzi, mentorzy	mikrokwalifikacje, konta rozwojowe, UTW 4.0, mentoring	średnie; głównie korelacyjne	mikrokwalifikacje, sieci, zaufanie
3. Sprawczość	poczucie wpływu, motywacja wewnętrzna, autonomia	portfel kompetencji, AI-asystent, budżety partycypacyjne	średnie (teoria autodeterminacji)	deklarowana sprawczość, aktywność obywatelska
4. Kreatywność	eksploracja, rekombinacja, współtworzenie	Dom Kultury 4.0, makerspace, mikrogranty	słabe–średnie; próby małe	projekty, prototypy, licencje
5. Innowacje społeczne	dyfuzja rozwiązań w sieci	kontrakty misyjne, zamówienia publiczne, living labs	słabe; studia przypadku	wdrożenia po 90 dniach, replikacje, SROI

1.4. Stymulator jako obniżenie kosztu ryzyka — ilustracja

Rdzeń formuły można pokazać na prostym rachunku. Obywatel rozważa projekt — kurs przekwalifikowujący, własną działalność, przedsięwzięcie twórcze. Szansa powodzenia wynosi 30%, korzyść przy powodzeniu 100 jednostek, strata przy porażce 40 jednostek (utrata dochodu, świadczeń, oszczędności). Teoria perspektywy (Kahneman i Tversky 1979; Tversky i Kahneman 1992) pokazuje, że straty ważą w decyzjach ok. dwa razy więcej niż zyski; w ilustracji przyjęto współczynnik awersji do straty $\lambda = 2,25$.

ILUSTRACJA LICZBOWA

(WARTOŚCI HIPOTETYCZNE, DLA WYJAŚNIENIA MECHANIZMU)

Bez ochrony: wartość postrzegana $= 0,3 \cdot 100 - 0,7 \cdot 2,25 \cdot 40 = 30 - 63 = -33 \rightarrow$ obywatel nie podejmuje próby, choć jej oczekiwana wartość ekonomiczna jest dodatnia ($0,3 \cdot 100 - 0,7 \cdot 40 = +2$).

Z okresem ochronnym, który zmniejsza stratę przy porażce do 10: $30 - 0,7 \cdot 2,25 \cdot 10 = 30 - 15,75 = +14,25 \rightarrow$ próba zostaje podjęta.

Koszt publiczny na jedną próbę: $0,7 \cdot 30 = 21$ jednostek. Przy 1000 próbach zamiast zera daje to ok. 300 powodzeń. Program jest racjonalny, jeżeli wartość społeczna jednego powodzenia (podatki, niższe świadczenia w przyszłości, efekty rozlewania się) przekracza ok. 70 jednostek.

Wniosek: najsilniejszą dźwignią nie jest zwiększanie nagrody za sukces, lecz zmniejszanie kary za porażkę. To jest cybernetyczny i ekonomiczny sens słowa „stymulator”.

Ilustracja jest zgodna z wynikami badań quasi-eksperymentalnych. Francuska reforma z początku lat 2000, która pozwoliła bezrobotnym zachować zasiłek po założeniu firmy, istotnie zwiększyła liczbę nowych przedsiębiorstw; firmy te były mniejsze, lecz miały podobne tempo wzrostu i przeżywalności oraz tworzyły tyle miejsc pracy co porównywalne firmy (Hombert, Schoar, Sraer i Thesmar 2020). Wydłużenie w Kanadzie urlopu macierzyńskiego z gwarancją powrotu do pracy zwiększyło skłonność do zakładania firm (Gottlieb, Townsend i Xu 2022). Mechanizm jest ten sam: bezpieczeństwo nie usypia — pozwala próbować.

1.5. Model 3A jako pętla stymulacji

Model 3A TechnoSanacji — antycypacja, absorpcja, adaptacja — jest pętlą, w której polityka społeczna nie tylko reaguje na kryzysy, lecz systematycznie poszerza krąg osób zdolnych do działania:

Funkcja 3A	Rola w stymulowaniu aktywności i kreatywności	Stan obecny → stan docelowy
Antycypacja	rozpoznanie barier, zanim zamienią się w bierność: utrata pracy rutynowej przez AI, samotność, przeciążenie uwagi, luki kompetencji	reakcja po wystąpieniu problemu → mapa ryzyk i potencjału w czasie bliskim rzeczywistości
Absorpcja	zamiana szoków (automatyzacja, demografia, kryzys) w okazje do uczenia się i przejścia do pracy twórczej	świadczenie kompensujące → konto rozwojowe, okres ochronny, mikrokwalifikacje
Adaptacja	wygaszanie instrumentów, które nie poszerzają uczestnictwa, i skalowanie tych, które działają	programy trwające siłą inercji → coroczny przegląd na podstawie ewaluacji z grupą porównawczą

2. OSIEM TEZ PUBLIKACJI I ICH UZASADNIENIE

Tezy sformułowano na podstawie dwóch destylatów pokazanych w aneksie.

2.1. Teza 1 — Polityka społeczna stymuluje, a nie wytwarza kreatywność

TEZA 1

Polityka społeczna nie „produkuje” kreatywności. Obniża koszt ryzyka i bariery dostępu, dzięki czemu istniejący potencjał może się ujawnić. Kto nie może sobie pozwolić na porażkę, nie podejmuje prób — a bez prób nie ma twórczości ani innowacji. Dlatego najsilniejszą dźwignią jest zmniejszanie kary za porażkę, a nie zwiększanie nagrody za sukces.

Oś dźwigni. Bezpieczeństwo socjalne i konstrukcja świadczeń.

Podstawa dowodowa. Teza robocza destylatu SS7 po korekcie: łańcuch bezpieczeństwo i równość dostępu → kapitał ludzki i społeczny → sprawczość → kreatywność → innowacje społeczne. Badania quasi-eksperymentalne pokazują, że ochrona przed skutkami porażki zwiększa podejmowanie ryzyka: zachowanie zasitku po założeniu firmy we Francji zwiększyło liczbę nowych przedsiębiorstw bez pogorszenia ich jakości (Hombert i in. 2020); ochrona zatrudnienia po urlopie macierzyńskim w Kanadzie zwiększyła przedsiębiorczość kobiet (Gottlieb, Townsend i Xu 2022). Badania nad niedoborem (Mani i in. 2013; Mullainathan i Shafir 2013) wskazują, że presja finansowa obciąża zasoby poznawcze — zmniejsza „przepustowość”, której wymaga uczenie się i planowanie.

Siła dowodów. Mocna dla ogniwa „ryzyko → podejmowanie prób” (przedsiębiorczość); średnia dla ogniwa „niedobór → funkcje poznawcze” (część wyników replikacyjnych jest słabsza); słaba dla bezpośredniego efektu na mierzalną kreatywność populacji — SS7 wskazuje tę lukę jako priorytet następnej rundy.

Mechanizm. Awersja do straty sprawia, że ryzyko porażki waży w decyzjach ok. dwa razy więcej niż równa mu szansa sukcesu (Kahneman i Tversky). Zabezpieczenie, które nie znika w chwili podjęcia próby, zmienia znak wartości postrzeganej (rozdz. 1.4). Pułapka świadczeniowa działa odwrotnie: nagła utrata uprawnień jest podatkiem od aktywności.

Konsekwencja. Okres ochronny aktywności (zachowanie części uprawnień przez 6–12 miesięcy po podjęciu pracy, nauki, działalności lub projektu twórczego); łagodne wygaszanie świadczeń zamiast progów „wszystko albo nic”; prawo powrotu do świadczenia bez ponownej procedury; ocena każdego instrumentu pytaniem, jaki koszt ryzyka obniża.

2.2. Teza 2 — Kreatywność jest zjawiskiem społecznym, a jej miernikiem jest szerokość uczestnictwa

TEZA 2

Kreatywność nie jest cechą elit, lecz zjawiskiem społecznym: wyrasta z interakcji, sieci i uczestnictwa ponad granicami środowisk. Polityka, która traktuje ją jako domenę „utalentowanych”, zawęża ją. Miernikiem stymulacji jest więc szerokość uczestnictwa — w bibliotekach, domach kultury, makerspace’ach, edukacji pozaformalnej i współtworzeniu — a nie liczba miejsc pracy w sektorze kreatywnym.

Oś dźwigni. Kultura, miejsce i partycypacja.

Podstawa dowodowa. Artykuł o „kreatywności społecznej” (Wilson 2010) pokazuje, że polityki kulturalne i gospodarcze, mimo retoryki inkluzji, utrwalają przekonanie, że twórczość jest domeną utalentowanych. Korpus SS7 zawiera krytykę koncepcji klasy kreatywnej (Florida) i bilans pierwszej dekady polityk przemysłów kreatywnych (Flew i Cunningham 2010). Systemowy model twórczości (Csikszentmihalyi 1996) opisuje kreatywność jako interakcję osoby, dziedziny i środowiska oceniającego — a więc jako właściwość systemu społecznego. Polskie dane pokazują skalę wyzwania: w 2024 r. co najmniej jedną książkę przeczytało 41% Polaków (Biblioteka Narodowa), przy czym tylko 36% mieszkańców wsi i małych miast wobec 51% mieszkańców miast powyżej 500 tys.

Siła dowodów. Średnia — silne podstawy teoretyczne i jakościowe, słabsze dowody ilościowe o efektach poszerzania uczestnictwa.

Mechanizm. Twórczość jest rekombinacją wiedzy i doświadczeń; im więcej różnorodnych uczestników i połączeń, tym większa przestrzeń możliwych kombinacji. Polityka skoncentrowana na wąskiej grupie zmniejsza różnorodność wejść całego systemu.

Konsekwencja. Wskaźnik szerokości uczestnictwa jako KPI główny programu; lokalne węzły uczestnictwa w każdej gminie; finansowanie aktywnego uczestnictwa (współtworzenie, projekty), a nie tylko biernej frekwencji.

2.3. Teza 3 — Bez polityki równościowej kreatywność staje się przywilejem

TEZA 3

Sektor kreatywny i ścieżki twórcze, pozostawione samym sobie, reprodukują nierówności klasowe, płciowe i terytorialne. Talent jest rozłożony szeroko, okazje — wąsko. Polityka społeczna jest stymulatorem kreatywności tylko wtedy, gdy wyrównuje dostęp do okazji, wzorców i sieci; inaczej finansuje przywilej.

Oś dźwigni. Kapitał społeczny, inkluzja, równość szans.

Podstawa dowodowa. Analiza brytyjskiego badania aktywności ekonomicznej ludności (O’Brien i in. 2016) wykazała niedoreprezentowanie osób z klas robotniczych w przemysłach kreatywnych, przy dużym zróżnicowaniu między branżami — wbrew narracji merytokratycznej. Badanie „Culture is a Meritocracy” (Taylor i O’Brien 2017, n = 2487) pokazało, że wiara pracowników

kreatywnych w merytokrację może sama utrzymywać nierówności. Korpus SS7 obejmuje też prace o nierównościach płci w przemysłach kreatywnych (2025) i o nierównym podziale korzyści gospodarki kreatywnej (2025). Poza korpusem: dzieci rodziców z najwyższego 1% dochodów w USA dziesięciokrotnie częściej zostają wynalazcami niż dzieci z dolnej połowy rozkładu, a różnicę w dużej mierze wyjaśnia ekspozycja na innowatorów w dzieciństwie — to zjawisko „zagubionych Einsteinów” (Bell i in. 2019). W Polsce czytelnictwo wynosi 54% w grupie 15–18 lat i 25% wśród osób powyżej 70 lat (Biblioteka Narodowa 2024).

Siła dowodów. Mocna dla samego zjawiska nierówności dostępu; średnia dla skuteczności konkretnych instrumentów wyrównawczych.

Mechanizm. Efekt Mateusza: zasoby, sieci i uznanie trafiają do tych, którzy już je mają. Ekspozycja na wzorce działa jak sieć — kto nie zna nikogo, kto tworzy, rzadko sam zaczyna.

Konsekwencja. Wszystkie wyniki programu raportowane z rozbiem według pochodzenia społecznego, płci, wieku i regionu; wyższe zasilanie kont rozwojowych dla osób o najniższym dostępie; programy ekspozycji (mentorzy, wizyty w pracowniach, laboratoriach i firmach) dla szkół z małych miejscowości; kwoty dostępności w grantach kulturalnych.

2.4. Teza 4 — Prekaryzacja jest barierą aktywności, ale nie każdy transfer ją usuwa

TEZA 4

Niepewność dochodu i czasu to bariera, która ogranicza twórczość bardziej niż brak talentu. Zabezpieczenie dochodu i czasu działa jak kapitał ryzyka obywatela. Dowody o powszechnym dochodzie podstawowym są jednak słabe, dlatego TechnoRepublika wybiera instrumenty celowane i sprawdzane: okres ochronny, stypendia twórcze i konta rozwojowe — wdrażane przez pilotaże z grupą porównawczą.

Oś dźwigni. Bezpieczeństwo socjalne, rynek pracy twórczej.

Podstawa dowodowa. Korpus SS7 opisuje prekaryzację pracy twórczej jako barierę (de Peuter 2014: „kreatywny prekariat”). Jakościowe badanie dochodu podstawowego wśród twórców (2024) opiera się tylko na 7 uczestnikach — to sygnał, nie dowód. Poza korpusem: fiński eksperyment z dochodem podstawowym (2017–2018, 2000 bezrobotnych) dał niewielki efekt zatrudnieniowy, ale wyraźnie lepszy dobrostan, mniejszy stres i wyższe zaufanie do instytucji (Kangas i in. 2020). Wynik ten wspiera ogniwo „bezpieczeństwo → dobrostan i zaufanie”, a nie tezę o masowym uwolnieniu aktywności.

Siła dowodów. Słaba dla dochodu podstawowego jako stymulatora kreatywności; średnia dla wpływu bezpieczeństwa dochodowego na dobrostan; mocna dla prekaryzacji jako bariery wejścia do pracy twórczej.

Mechanizm. Niepewność dochodu skraca horyzont decyzji: kto planuje do końca miesiąca, nie inwestuje w roczny projekt. Zabezpieczenie wydłuża horyzont i umożliwia inwestycje w kompetencje i twórczość, których zwrot jest odroczony.

Konsekwencja. Stypendia twórcze i rozwojowe przyznawane na projekt z mierzalnym produktem; okres ochronny zamiast powszechnego dochodu; pilotaże dochodowe tylko z losowym przydziałem i grupą porównawczą; ochrona ubezpieczeniowa pracy twórczej (składki od umów o dzieło i licencji).

2.5. Teza 5 — Kultura i dobrostan są mostem do aktywności: obiecującym, lecz słabo udowodnionym

TEZA 5

Uczestnictwo w kulturze i twórczości łączy politykę społeczną z aktywnością przez dobrostan, zdrowie i więzi. Ten most jest obiecujący, ale jego nośność przyczynowa jest słabo zbadana, zwłaszcza dla ogółu populacji. Uczciwy wniosek brzmi: inwestować, lecz mierzyć — każdy program kultury dla zdrowia i dobrostanu wdrażać z grupą porównawczą.

Oś dźwigni. Kultura i miejsce, zdrowie i dobrostan.

Podstawa dowodowa. Przegląd szybki o wartości społecznej lokalnych programów twórczego dobrostanu (2024) łączy kapitał społeczny, kulturowy i ekonomiczny ze zdrowiem i mobilnością, lecz podkreśla, że wartość dla ogółu populacji jest słabo zbadana — badania dotyczą głównie osób chorych. Praca o wpływie sektorów kultury i kreatywnych na dobrostan (2025) stwierdza brak spójnych podstaw analitycznych i proponuje ramę pojęciową. Raport parlamentarny „Creative Health” (APPG AHW 2017) szacuje oszczędności, ale jest dokumentem rzeczniczym. Poza korpusem: przegląd WHO (Fancourt i Finn 2019) objął ponad 3000 badań i wskazał na rolę sztuki w profilaktyce, promocji zdrowia i leczeniu — przy dużym zróżnicowaniu jakości metodologicznej.

Siła dowodów. Obiecująca, lecz słabo zidentyfikowana przyczynowo; przewaga badań korelacyjnych i prób wygodnych.

Mechanizm. Uczestnictwo w kulturze zmniejsza samotność i stres, buduje słabe więzi i poczucie kompetencji — a te są warunkiem aktywności. Kierunek przyczynowości może być jednak odwrotny: osoby zdrowsze i lepiej ustawione częściej uczestniczą.

Konsekwencja. Program „Kultura dla Zdrowia” (społeczne przepisywanie aktywności kulturalnej przez lekarzy i pracowników socjalnych) wdrażany wyłącznie jako pilotaż z grupą porównawczą; wspólne mierniki zdrowia i uczestnictwa dla kultury i ochrony zdrowia.

2.6. Teza 6 — Lokalna infrastruktura społeczna jest węzłem sieci kreatywności

TEZA 6

Biblioteki, domy kultury, makerspace’y, UTW i lokalne NGO są infrastrukturą społeczną — węzłami, w których spotykają się ludzie z różnych środowisk, powstają słabe więzi i dyfundują umiejętności. Bez stałego finansowania operacyjnego tych węzłów polityka stymulacji nie ma gdzie działać.

Oś dźwigni. Kultura i miejsce, innowacje społeczne i partycypacja, regiony.

Podstawa dowodowa. Korpus SS7 obejmuje prace o innowacjach w bibliotekach publicznych („Collaborative, Creative, Participative”, 2019), o twórczym kształtowaniu przestrzeni (creative placemaking, 2025), o nauce obywatelskiej (2016) i o współtworzeniu, dobrostanie i sprawczości (2019). Destylat lipcowy wskazuje dom kultury i bibliotekę jako centra kompetencji Rzeczypospolitej. Poza korpusem: Klinenberg (2018) opisuje infrastrukturę społeczną jako warunek odporności wspólnot; Putnam (2000) — kapitał pomostowy jako źródło zaufania ponad grupami.

Siła dowodów. Jakościowa i oparta na studiach przypadku; mocna dla roli węzłów w budowie więzi, słabsza dla ich efektu na mierzalną twórczość.

Mechanizm. Węzeł lokalny obniża koszt wejścia (bezpłatny, blisko, bez formalności) i koszt spotkania innych ludzi. W sieci społecznej to on tworzy mosty między klastrami.

Konsekwencja. Standard Domu Kultury 4.0 i Biblioteki AI; stałe finansowanie operacyjne (nie tylko projektowe); mapa węzłów i luk w dostępie na poziomie gminy; pilotaż 50 lokalnych centrów kompetencji kultury i AI w ciągu 24 miesięcy.

2.7. Teza 7 — AI wzmacnia twórczość powszechną, jeśli korzyści trafiają do ludzi, a nie tylko do platform

TEZA 7

Generatywna AI obniża próg wejścia do twórczości i pracy intelektualnej — najbardziej zyskują początkujący. Może jednak ujednolicać treści i przejmować rynek twórców bez zgody i wynagrodzenia. AI jest stymulatorem kreatywności tylko przy trzech warunkach: publicznym dostępie, ochronie twórców i dbałości o różnorodność.

Oś dźwigni. Technologia i AI, edukacja.

Podstawa dowodowa. Korpus SS7 zawiera przeglądy o AI w przemysłach kreatywnych (2021), o codziennej kreatywności w epoce AI (2022) i o kreatywnej kompetencji danych (2017), wskazując ryzyko dla dochodów twórców przy ograniczonych danych ilościowych. Poza korpusem: w badaniu pracowników obsługi klienta dostęp do asystenta AI podniósł produktywność średnio o 14%, a wśród najmniej doświadczonych o 34% (Brynjolfsson, Li i Raymond 2025). Eksperyment z opowiadaniem (Doshi i Hauser 2024) wykazał, że AI podnosi ocenianą kreatywność pojedynczych autorów, ale zmniejsza zróżnicowanie treści całej grupy. Destylat lipcowy formułuje warunki: zgoda, pochodzenie treści, licencjonowanie, wynagrodzenie, standardy autentyczności i narzędzia dla języka polskiego.

Siła dowodów. Średnia dla efektu produktywności; wstępna dla efektu na zbiorową różnorodność; słaba dla wpływu na dochody twórców.

Mechanizm. AI działa jak dźwignia wyrównująca — przenosi wiedzę najlepszych do początkujących. Jednocześnie wspólne modele przyciągają wyniki ku średniej, co w skali sieci zmniejsza różnorodność.

Konsekwencja. Publiczni AI-asystenci w bibliotekach, szkołach i NGO; rejestr zgód i wynagrodzeń za dane kulturowe; standard provenance (C2PA); otwarte korpusy polszczyzny i dziedzictwa; kształcenie w twórczym, a nie odtwórczym użyciu AI; wskaźnik różnorodności w ewaluacji programów.

2.8. Teza 8 — Odporność poznawcza i uwaga są warunkiem aktywności

TEZA 8

Uwaga jest zasobem, z którego korzysta każda aktywność i twórczość. Dezinformacja, uzależniające projektowanie platform, bańki informacyjne i przeciążenie informacyjne obniżają zdolność obywateli do uczenia się, współpracy i działania. Obrona kanału poznawczego jest więc częścią polityki społecznej, a nie tylko bezpieczeństwa.

Oś dźwigni. Edukacja, technologia, bezpieczeństwo społeczne.

Podstawa dowodowa. Destylat lipcowy opisuje kanał poznawczy jako infrastrukturę strategiczną, a dezinformację, deepfake i manipulację uwagą jako czynniki obniżające zdolność państwa do koordynacji. Tylko 44,3% Polaków ma co najmniej podstawowe kompetencje cyfrowe wobec 55,6% w UE (Komisja Europejska, raport Digital Decade 2024). Poza korpusem: gry i interwencje „szczepienia psychologicznego” (prebunking) zmniejszają podatność na techniki manipulacji w badaniach eksperymentalnych, także w warunkach realnych kampanii w serwisie YouTube (Roozenbeek i van der Linden 2019; Roozenbeek i in. 2022).

Siła dowodów. Średnia dla prebunkingu (eksperymenty, efekty umiarkowane i wygasające w czasie); mocna dla luki kompetencji cyfrowych.

Mechanizm. Przeciążona uwaga skraca horyzont i zwiększa podatność na emocjonalne sterowanie; kompetencje medialne przywracają obywatelowi kontrolę nad tym, na co przeznaczają swoją uwagę.

Konsekwencja. Media literacy jako powszechna kompetencja obywatelska (szkoła, UTW, biblioteki); program Prebunking Polska z przypominaniem („dawki przypominające”); edukacja o algorytmach rekomendacyjnych; lokalne zespoły weryfikacji faktów z gwarancją pluralizmu i kontrolą sądową.

2.9. Tezy w zestawieniu

Nr	Teza	Oś dźwigni	Siła dowodów	Konsekwencja
T1	Stymuluje, nie wytwarza	bezpieczeństwo socjalne	mocna (ryzyko → próby); słaba (efekt końcowy)	okres ochronny, łagodne wygaszanie
T2	Kreatywność jest społeczna	kultura i partycypacja	średnia	KPI szerokości uczestnictwa
T3	Bez równości — przywilej	inkluzja, kapitał społeczny	mocna (zjawisko); średnia (instrumenty)	rozbieżność wyników, ekspozycja
T4	Prekaryzacja jako bariera	bezpieczeństwo dochodu	słaba (UBI); mocna (bariera)	stypendia, pilotaże losowe
T5	Kultura i dobrostan jako most	zdrowie, kultura	obietująca, słaba przyczynowo	Kultura dla Zdrowia z grupą porównawczą
T6	Węzły infrastruktury społecznej	miejsce, regiony	jakościowa	Dom Kultury 4.0, finansowanie operacyjne
T7	AI dla twórczości powszechnej	technologia	średnia / wstępna	publiczni AI-asystenci, zgody, provenance
T8	Odporność poznawcza	edukacja, bezpieczeństwo	średnia	media literacy, prebunking

2.10. Osie dźwigni i siła dowodów w korpusie

Mapa korpusu SS7 pokazuje, na których osiach polityka społeczna ma najlepiej udokumentowane dźwignie, a na których działa na podstawie hipotez. Tabela jest jednocześnie planem badań: osie o słabych dowodach wymagają pilotaży z grupą porównawczą, zanim zostaną skalowane.

Oś	Mechanizm	Przykładowe pozycje w korpusie	Siła dowodów
Edukacja	kompetencje twórcze, uczenie się przez całe życie	Digital Literacy → Creative Thinking Disposition (2022, n = 327 nauczycieli); PISA 2022 — myślenie twórcze; Teaching responsible creativity (2024)	średnia; głównie korelacyjna, próby małe
Kultura i miejsce	uczestnictwo, biblioteki, placemaking	Public Library Innovation (2019); Creative Placemaking (2025)	jakościowa / studia przypadku
Innowacje społeczne i partycypacja	współtworzenie, nauka obywatelska, living labs	Supporting emerging forms of citizen science (2016); Co-creativity, well-being and agency (2019)	jakościowa
Kapitał społeczny i inkluzja	zaufanie, równość szans, płeć	Basic Capital of Creative Economy (2023); prace o nierównościach	mieszana
Bezpieczeństwo socjalne	dochód, redukcja prekaryzacji	Basic income, post-precarious outcome? (2024); Creative precariat (2014)	słaba (małe N)
Technologia i AI	narzędzia generatywne, e-umiejętności	AI in the creative industries (2021); Rethinking creativity (2022); Creative data literacy (2017)	przeglądy; rynek pracy twórców niepewny
Regiony i miasta	klastry, uczelnie, rezyliencja	Creative industries and regional resilience (2023); Universities in Regional Creative Economies (2013)	mieszana

2.11. Rzeczpospolita w liczbach

Wskaźnik	Polska	Odniesienie	Źródło
Osoby z co najmniej podstawowymi kompetencjami cyfrowymi	44,3%	UE 55,6%; cel UE na 2030 r.: 80%	KE, Digital Decade 2024
Udział dorosłych (25–64) w kształceniu w ostatnich 12 mies. (AES 2022)	poniżej 25% (jedno z trzech najniższych miejsc w UE)	UE 46,6%	Eurostat
Czytelnictwo — co najmniej 1 książka w roku (2024)	41%	kobiety 47%, mężczyźni 35%	Biblioteka Narodowa
Czytelnictwo wg miejsca zamieszkania (2024)	wieś i miasta do 20 tys.: 36%	miasta powyżej 500 tys.: 51%	Biblioteka Narodowa
Czytelnictwo wg wieku (2024)	15–18 lat: 54%	powyżej 70 lat: 25%	Biblioteka Narodowa
Korpus literatury SS7 (runda 2026)	800 nowych publikacji	1018 kandydatów zablokowanych przez wydawców	destylat SS7

ZASTRZEŻENIA DANYCH

Wskaźniki pochodzą z różnych badań i metodyk (EU-AES, raport Digital Decade, badanie Biblioteki Narodowej na próbie 2025 osób w wieku 15+, metodą CAPI) i nie są porównywalne punktowo.

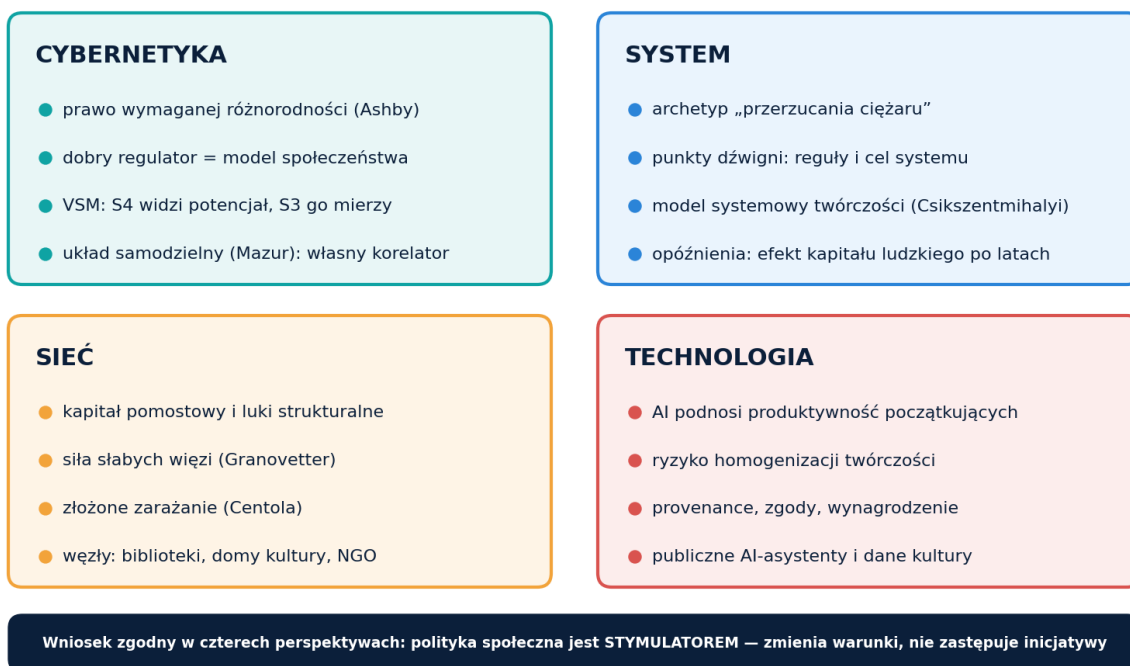
Dla Polski w badaniu AES 2022 Eurostat w tekście głównym podaje jedynie, że udział był niższy niż 25%; dokładna wartość wymaga odczytu z tabel źródłowych.

Rok danych o kompetencjach cyfrowych (44,3%) nie jest podany wprost w cytowanym zdaniu raportu 2024; najpewniej dotyczy 2023 r.

3. CZTERY DROGI DOWODOWE: CYBERNETYKA, SYSTEM, SIĘĆ, TECHNOLOGIA

Formuła naczelna i osiem tez otrzymują cztery niezależne uzasadnienia. Jeżeli wniosek — że polityka społeczna działa najskuteczniej jako stymulator, który zmienia warunki prób, a nie jako generator, który zastępuje inicjatywę — potwierdza się w każdej perspektywie, nie jest artefaktem jednej teorii.

Cztery drogi dowodowe formuły naczelnej

Infografika 4. Cztery drogi dowodowe formuły naczelnej.

3.1. Uzasadnienie cybernetyczne

Stymulator jako typ sterowania. Cybernetyka rozróżnia sterowanie bezpośrednio (nakaz, program, przydział) i sterowanie przez zmianę warunków, w których elementy układu same podejmują decyzje. Kreatywności nie da się zaprogramować — z definicji jest wytwarzaniem czegoś, czego sterujący nie przewidział. Jedynym skutecznym sposobem sterowania twórczością jest więc sterowanie warunkami: kosztem próby, dostępem do zasobów, gęstością połączeń i jakością sprzężenia zwrotnego. To jest cybernetyczna definicja stymulatora.

Prawo wymaganej różnorodności (Ashby). Tylko różnorodność może pochłoniąć różnorodność. Społeczeństwo, które ma odpowiadać na zakłócenia AI, demografii, geopolityki i klimatu, potrzebuje repertuaru odpowiedzi większego niż repertuar zakłóceń. Źródłem tego repertuaru są próby, eksperymenty i twórczość wielu ludzi. Polityka społeczna, która zawęży krąg twórców do elit (T2, T3), zmniejsza różnorodność układu — a więc jego zdolność regulacyjną.

Twierdzenie o dobrym regulatorze (Conant i Ashby). Każdy dobry regulator systemu musi być jego modelem. Regulator, który zna tylko rejestr świadczeń, nie widzi potencjału ani barier obywateli. Model społeczeństwa kreatywnego wymaga danych o kompetencjach, uczestnictwie, więziach, dobrostanie i próbach — z rozbiciem według grup, bez którego nierówności są niewidoczne (T3).

Układ samodzielny (Mazur, Kossecki). Polska szkoła cybernetyki definiuje układ samodzielny jako mający własny tor informacyjny (receptory, korelator, efekторы) i zdolność sterowania sobą w interesie własnego trwania. Obywatel zależny od świadczenia, które znika przy każdej próbie, jest układem o ograniczonej samodzielności: jego korelator uczy się, że działanie jest karane.

Stymulator przywraca samodzielność — poszerza zbiór działań, które obywatel może bezpiecznie podjąć.

Model systemu żywego (Beer, VSM). Podsystem S4 patrzy na zewnątrz i w przyszłość, S3 zarządza teraźniejszością, S1 wykonuje. W polityce społecznej S1 to obywatele, rodziny i lokalne węzły; S2 — standardy i koordynacja; S3 — alokacja i audyt; S4 — rozpoznanie potencjału i ryzyk; S5 — tożsamość i cel.

Podsystem VSM	Funkcja w stymulowaniu aktywności	Stan w Polsce i kierunek zmiany
S1 — wykonanie	obywatele, rodziny, NGO, domy kultury, biblioteki, szkoły, UTW — podejmują próby i tworzą	energia jest, lecz rozproszona; bariery wejścia wysokie poza dużymi miastami
S2 — koordynacja	wspólne standardy portfela kompetencji, interoperacyjność danych, kalendarze, biblioteka praktyk	słaba; silosy resortowe i brak wspólnych definicji
S3 — kontrola / S3* audyt	alokacja środków według efektu; audyt z grupą porównawczą	kontrola zgodności wydatków dominuje nad oceną efektu; S3* prawie nie istnieje
S4 — przyszłość i otoczenie	mapa potencjału i barier; foresight pracy i kompetencji w epoce AI	fragmentaryczne; kandydat do wsparcia AI i cyfrowego bliźniaka społecznego
S5 — tożsamość i cel	formuła naczelna: polityka społeczna jako stymulator	cel rozproszony między ochroną a aktywizacją; brak kryterium nadrzędnego

Sprzężenie zwrotne i prawo Goodharta. Program bez pętli pomiar → porównanie → korekta nie jest sterowaniem, lecz nadzieją. Jednocześnie miernik, który staje się celem, przestaje mierzyć: liczba szkoleń i wydarzeń łatwo rośnie bez zmiany zdolności obywateli. Dlatego pulpit programu łączy mierniki wyprzedzające (próby, uczestnictwo, kompetencje) z miernikami wyniku (wdrożenia, dobrostan, zaufanie) i ewaluacją z grupą porównawczą.

Infografika 5. Pętla cybernetyczna programu społecznego.

3.2. Uzasadnienie systemowe

Systemowy model twórczości (Csikszentmihalyi). Twórczość powstaje na styku trzech elementów: osoby, dziedziny (zasobu wiedzy i reguł) i środowiska (ludzi, którzy rozpoznają i przyjmują nowość). Polityka społeczna działa na wszystkie trzy: na osobę — przez bezpieczeństwo, zdrowie i kompetencje; na dziedzinę — przez dostęp do wiedzy, dziedzictwa i narzędzi; na środowisko — przez węzły, sieci i instytucje, które dostrzegają i wspierają nowe inicjatywy. Kreatywność jest więc właściwością systemu, a nie tylko jednostki (T2).

Model składnikowy (Amabile) i teoria autodeterminacji (Deci i Ryan). Twórczość wymaga kompetencji dziedzinowych, umiejętności twórczego myślenia i motywacji wewnętrznej. Motywację wewnętrzną wzmacniają autonomia, kompetencja i więzi; osłabiają ją kontrola, zagrożenie i nadmierna presja zewnętrzna. Świadczenie obwarowane kontrolą i groźbą utraty działa przeciw motywacji; zabezpieczenie z okresem ochronnym — na jej rzecz.

Archetypy systemowe (Senge, Meadows). Cztery archetypy opisują obecny układ:

- **Przerzucanie ciężaru:** transfery łagodzą objaw (niedobór dochodu), osłabiając presję na rozwiązanie fundamentalne (kompetencje, dostęp, sieci). Z czasem system uzależnia się od leczenia objawowego.
- **Sukces dla odnoszących sukces:** zasoby kulturalne, granty i sieci trafiają do środowisk już aktywnych i dobrze skomunikowanych; środowiska wykluczone tracą kolejne okazje (T3).
- **Rozwiązania, które zawodzą:** program aktywizacyjny mierzony liczbą szkoleń daje szybki wynik w raporcie, ale nie zmienia zachowań; kolejny program powtarza błąd.
- **Erozja celów:** gdy aktywność nie rośnie, obniża się ambicję („utrzymać frekwencję”). Formuła naczelna blokuje ten archetyp, bo wiąże cel z szerokością uczestnictwa i próbami.

Opóźnienia. Efekty inwestycji w kapitał ludzki i społeczny pojawiają się z opóźnieniem liczonym w latach, a koszty są natychmiastowe. Systemy z długim opóźnieniem są podatne na oscylacje: zbyt wczesne wygaszanie programów i przeskakiwanie między modami. Dlatego program ma horyzont do 2035 r. i bramki decyzyjne oparte na miernikach wyprzedzających.

Punkty dźwigni (Meadows). Najmniej skuteczna jest zmiana parametrów (wysokości świadczeń). Skuteczniejsza — zmiana przepływów informacji (pulpit uczestnictwa), reguł (okres ochronny, łagodne wygaszanie, warunki grantów) i celu systemu. Formuła naczelna działa na najwyższym dostępnym poziomie: zmienia cel systemu z „ochrony przed ubóstwem” na „ochronę, która umożliwia próby”.

3.3. Uzasadnienie sieciowe

Kapitał pomostowy i wiążący (Putnam). Kapitał wiążący scala grupy podobnych ludzi; kapitał pomostowy łączy grupy różne. Twórczość i innowacje społeczne karmią się głównie kapitałem pomostowym — dostępem do nieznanej wiedzy i innych perspektyw. Węzły lokalne, projekty międzypokoleniowe i międzysektorowe są instrumentami budowy mostów (T6).

Siła słabych więzi (Granovetter) i luki strukturalne (Burt). Nowe informacje, okazje i pomysły przychodzą częściej przez słabe więzi niż przez bliskich. Kto łączy niepołączone grupy, ma dostęp do nowości. Osoby wykluczone mają zwykle sieci gęste i jednorodne, bez mostów — dlatego ekspozycja na mentorów i wzorce (T3) jest instrumentem sieciowym, a nie tylko edukacyjnym.

Złożone zarażanie (Centola). Proste informacje rozchodzą się przez pojedyncze kontakty, ale zmiany zachowań — podjęcie nauki, działalności, aktywności obywatelskiej — wymagają zwykle wielokrotnego wzmocnienia z kilku źródeł. Sprzyjają im gęste lokalne skupiska połączone mostami. To uzasadnia strategię lokalnych klastrów aktywności (kilka inicjatyw w jednej gminie) zamiast rozproszonych pojedynczych grantów.

Preferencyjne dołączanie i efekt Mateusza (Barabási i Albert; Merton). W sieciach rosnących nowe połączenia trafiają do węzłów już dobrze połączonych. Bez interwencji programy kulturalne i grantowe koncentrują się w tych samych środowiskach. Polityka równościowa (T3) jest więc sieciowym przeciwdziałaniem centralizacji: rezerwa dla nowych podmiotów, limity koncentracji, premie za włączanie nowych uczestników.

Sieci wsparcia i dyfuzja (Christakis i Fowler). Zachowania, nastroje i normy rozchodzą się w sieciach społecznych na kilka kroków. Aktywność jednej osoby zwiększa prawdopodobieństwo aktywności jej otoczenia. Inwestycja w lokalnych liderów i animatorów ma więc efekt mnożnikowy — pod warunkiem, że mierzy się go na poziomie sieci, a nie tylko uczestnika.

NGO jako sieć agentów. Organizacje pozarządowe, OSP, UTW, koła gospodyń wiejskich, parafie i civic-tech są rozproszonymi węzłami zaufania, obecnymi tam, gdzie administracja nie dociera. W modelu sieciowym są warstwą wykonawczą programu, finansowaną przez kontrakty misyjne i rozliczaną z wyniku (rozdz. 7).

3.4. Uzasadnienie technologiczne

AI jako dźwignia wyrównująca. Asystenci AI przenoszą wiedzę najlepszych praktyków do początkujących — w badaniach obsługi klienta największy przyrost produktywności dotyczy najmniej doświadczonych (Brynjolfsson, Li i Raymond 2025). Dla polityki społecznej oznacza to szansę obniżenia bariery kompetencyjnej dla osób zmieniających zawód, seniorów i mieszkańców mniejszych miejscowości (T7).

Ryzyko homogenizacji. Te same modele, używane przez wszystkich, przyciągają wyniki ku średniej: rośnie jakość pojedynczych prac, maleje różnorodność zbioru (Doshi i Hauser 2024). Z perspektywy prawa wymaganej różnorodności to ryzyko systemowe. Odpowiedzią jest kształcenie w twórczym użyciu AI, różnorodność narzędzi i danych oraz mierzenie różnorodności efektów.

Infrastruktura praw i pochodzenia treści. AI ma wzmacniać twórców, a nie przejmować ich rynek bez wynagrodzenia. Wymaga to infrastruktury prawnej i technicznej: rejestru zgód, licencjonowania danych kulturowych, standardów pochodzenia treści i znakowania (C2PA, znak wodny), a w UE — zgodności z aktem o sztucznej inteligencji (AI Act) i przepisami o prawie autorskim.

Publiczne AI-asystenty i suwerenność językowa. Otwarte korpusy polszczyzny i dziedzictwa o jasnym statusie prawnym oraz publiczni AI-asystenci w bibliotekach, szkołach i NGO obniżają koszt dostępu do narzędzi i chronią język. To warunek, by AI była stymulatorem powszechnym, a nie przywilejem osób z płatnymi subskrypcjami.

Portfel kompetencji i cyfrowy bliźniak społeczny. Cyfrowy portfel mikrokwalifikacji, projektów i IP obywatela oraz zanonimizowany model społeczny na poziomie gmin pozwalają zamknąć pętlę

sterowania (S4 → S3). Warunki: minimalizacja danych, zgoda, audyt algorytmów, prawo do decyzji człowieka i zakaz profilowania dyskryminującego.

Technologia uwagi. Algorytmy rekomendacyjne platform konkurują o uwagę obywateli z nauką, twórczością i życiem wspólnoty. Edukacja o algorytmach, prebunking i egzekwowanie aktu o usługach cyfrowych (DSA) są technologicznym warunkiem odporności poznawczej (T8).

3.5. Test czterech uzasadnień

Teza	Cybernetyka	System	Sieć	Technologia
Formuła naczelna	sterowanie przez warunki; S5	zmiana celu systemu (Meadows)	węzły i mosty zamiast nakazu	narzędzia obniżające próg wejścia
T1 Stymuluje, nie wytwarza	samodzielność układu; koszt błędu	przerzucanie ciężaru	próby rozchodzą się w sieci	okres ochronny w systemach świadczeń
T2 Kreatywność społeczna	wymagana różnorodność	model systemowy twórczości	rekombinacja przez słabe więzi	platformy współtworzenia
T3 Równość dostępu	dobry regulator widzi grupy	sukces dla odnoszących sukces	efekt Mateusza, ekspozycja	dane z rozbiem, audyt biasu
T4 Prekaryzacja	horyzont sterowania	opóźnienia i oscylacje	sieci wsparcia	ubezpieczenie pracy platformowej
T5 Kultura i dobrostan	sprzężenie zwrotne z pomiarem	kierunek przyczynowości	kapitał wiążący i pomostowy	wspólne mierniki zdrowia i kultury
T6 Węzły lokalne	S1 i S2 w terenie	infrastruktura jako zasób	złożone zarażanie, mosty	Biblioteka AI, makerspace
T7 AI dla twórczości	różnorodność a homogenizacja	nowe zadania zamiast rutyny	platformy a węzły publiczne	provenance, zgody, korpusy PL
T8 Odporność poznawcza	ochrona kanału informacyjnego	uwaga jako zasób systemu	kaskady dezinformacji	prebunking, DSA

4. MIEJSCE PROGRAMU W ARCHITEKTURZE RZECZYPOSPOLITEJ

Polityka społeczna jest jednym z kluczowych programów prowadzących do Rzeczypospolitej, ponieważ wszystkie pozostałe systemy — informacyjny, gospodarczy, energetyczny, zdrowotny, obronny, innowacyjny, kadrowy i senioralny — wymagają człowieka zdolnego do uczenia się, współpracy, twórczości i działania w warunkach presji informacyjnej. Bez społeczeństwa kreatywnego państwo posiada infrastrukturę, ale nie posiada energii społecznej, która potrafi ją uruchomić. Formuła naczelna precyzuje rolę programu: jest on **stymulatorem tej energii**.

4.1. Spójność z Narodową Strategią Bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej

Narodowa Strategia Bezpieczeństwa opisuje bezpieczeństwo jako cybernetyczną architekturę przetrwania, odporności, odstraszenia, suwerenności technologicznej i sprawczości państwa. Bezpieczeństwo XXI wieku obejmuje populację, zdrowie, seniorów, Gen Z, odporność poznawczą, spójność społeczną, zaufanie oraz zdolność obywateli do działania w kryzysie — a więc dokładnie to, co stymuluje polityka społeczna.

Tor strategiczny	Wkład programu społecznego	Znaczenie dla bezpieczeństwa
Dane	portfel kompetencji, mapa potencjału i barier, wskaźniki uczestnictwa i dobrostanu	dane są podstawą sterowania, ale muszą być chronione i używane w logice zaufania
Energia społeczna	aktywizacja, wolontariat kompetencyjny, ruch twórczy, kultura lokalna	energia państwa to także zdolność narodu do mobilizacji
Software i AI	AI-asystenci obywatela, NGO, edukacji i kultury	software skraca pętlę decyzji, człowiek pozostaje odpowiedzialny
Produkcja i gospodarka	gospodarka kreatywna, IP, design, gamedev, XR, usługi społeczne	twórczość staje się źródłem wartości, eksportu i nowej klasy średniej
Obrona i odporność	media literacy, prebunking, lokalne centra odporności	kanal poznawczy jest infrastrukturą krytyczną
Decyzja	ARSK, KPI/KRI, ewaluacja z grupą porównawczą	program przechodzi od deklaracji do mierzalnego wyniku

4.2. Zgodność z pozostałymi programami portalu TechnoSanacja

Program Rzeczypospolitej	Wspólna oś	Wkład polityki społecznej jako stymulatora
System Informacyjny	dane → wiedza → decyzja → wynik	metryki uczestnictwa, kompetencji, zaufania i odporności poznawczej
System Gospodarczy i Konkurencyjna gospodarka	przewagi posiadane, ekosystemy	przewaga kompetencyjna i kreatywna; okres ochronny dla zakładających firmy
Polityka Innowacji i Edukacja–Innowacja	łańcuch edukacja → wdrożenie	szerokie wejście do łańcucha: mikrogranty, hackathony, living labs
Ochrona Zdrowia	wynik zdrowotny i dobrostan	kultura dla zdrowia, zdrowie psychiczne, aktywne starzenie
Doktryna Energetyczna	odporność lokalna	wspólnoty energetyczne, lokalna edukacja techniczna
Polityka Kadrowa	wyławianie talentów	powszechny portfel kompetencji; talent spoza elit
Polityka Senioralna	seniorzy jako zasób	mentoring, UTW 4.0, pamięć instytucjonalna
Struktura Agentowa / System multiagentowy	agenci instytucjonalni, społeczni i AI	NGO jako agenci społeczni; AI-asystenci i lokalne węzły
Ład medialny	kanal poznawczy	odporność poznawcza, prebunking, pluralizm

5. DIAGNOZA I ANALIZA STRATEGICZNA

Diagnoza nie sprowadza się do stwierdzenia, że państwo wydaje za dużo lub za mało na świadczenia. Problem jest systemowy: obecny model kompensuje skutki porażki, ale nie stymuluje prób; nie przekształca potencjału ludzi w zdolności; nie broni kanału poznawczego i nie mierzy, kto faktycznie uczestniczy w życiu twórczym i obywatelskim.

5.1. Diagnoza krajowa — patologie modelu transferowo-silosowego

Patologia	Objaw	Skutek z perspektywy formuły
Państwo transferowe zamiast stymulującego	świadczenie uruchamiane po wystąpieniu problemu; utrata uprawnień przy podjęciu aktywności	podatek od próby; bierność racjonalna z punktu widzenia obywatela
Silosowość instytucji	osobne ścieżki pracy, zdrowia, edukacji, kultury, seniorów i NGO	obywatel gubi się między formularzami; regulator nie widzi całości
Aktywizacja pozorna	mierzenie wydanych środków i liczby szkoleń, nie trwałego wyniku	brak korekty kursu, powtarzanie działań o niskiej skuteczności
Nierówny dostęp terytorialny	czytelność 36% na wsi i w małych miastach wobec 51% w największych miastach	kreatywność jako przywilej miejsca zamieszkania
Luka kompetencji cyfrowych i uczenia się dorosłych	44,3% z podstawowymi kompetencjami cyfrowymi; kształcenie dorosłych poniżej 25%	podatność na manipulację i wypieranie przez automatyzację
Rozpad więzi i zaufania	samotność, polaryzacja, niska kultura współpracy	państwo traci dźwignię koordynacji i mobilizacji
NGO jako petent grantowy	krótkie granty projektowe, brak finansowania operacyjnego	utrata rozproszonej energii społecznej
Nierozwiązany kontrakt pokoleniowy	młodzi widzą blokadę awansu, seniorzy bywają traktowani jako koszt	ryzyko konfliktu zamiast sojuszu międzypokoleniowego

5.2. Diagnoza europejska — państwo dobrobytu w epoce AI

Europa stoi przed potrójnym napięciem: starzenie społeczeństw zwiększa presję fiskalną i opiekuńczą, transformacja technologiczna zmienia strukturę pracy, a presja geopolityczna wymaga odbudowy zdolności przemysłowych, cyfrowych i obronnych. Tradycyjne państwo dobrobytu, projektowane dla stabilnej pracy i stabilnych rodzin, nie nadąża za gospodarką platform, generatywną AI i wojną informacyjną.

- W polityce społecznej rośnie znaczenie **podejścia inwestycji społecznej** (social investment): aktywizacja, kompetencje, uczenie się przez całe życie, indywidualne konta szkoleniowe i mikropoświadczenia (zalecenia Rady UE z 2022 r.).
- W polityce kultury rośnie znaczenie sektorów kreatywnych, kompetencji cyfrowych i medialnych, dziedzictwa cyfrowego, partycypacji i zdrowia (Horyzont Europa, klaster 2 „Kultura, kreatywność i społeczeństwo integracyjne”, program prac 2026–2027).
- W polityce rynku pracy rośnie znaczenie wzmacniania pracy przez AI: projektowania nowych zadań, ścieżek kompetencji i klas aktywności zawodowej.
- W polityce bezpieczeństwa rośnie znaczenie odporności społecznej, zagranicznej manipulacji informacyjnej (FIMI), deepfake’ów, suwerenności cyfrowej i regulacji platform (DSA, AI Act).

5.3. Diagnoza globalna — platformy, AI, dezinformacja i nowe nierówności

Globalne zjawisko	Ryzyko	Odpowiedź państwa stymulującego
Generatywna AI w pracy	automatyzacja rutyny, presja na średnie kwalifikacje	mikrokwalifikacje, AI-asystenci, okres ochronny przy zmianie zawodu
Platformizacja kultury	twórcy zależni od algorytmów i pośredników	licencje, provenance, rejestr zgód, publiczne narzędzia
Dezinformacja przemysłowa	utrata zaufania i sterowności	prebunking, odporność poznawcza, monitoring FIMI
Koncentracja danych i mocy obliczeniowej	zależność od zewnętrznych dostawców	polskie korpusy, suwerenna chmura, interoperacyjność
Starzenie i samotność	spadek aktywności, koszty zdrowotne	kultura dla zdrowia, UTW 4.0, mentoring międzypokoleniowy
Konkurencja o talenty	emigracja talentów, „zagubieni Einsteinowie” w kraju	ekspozycja, ścieżki talentów, creative-tech

Wniosek diagnostyczny

Polityka społeczna Rzeczypospolitej nie może być dodatkiem do gospodarki i bezpieczeństwa. Musi być ich warunkiem — stymulatorem, który sprawia, że jak najwięcej ludzi może bezpiecznie próbować, uczyć się, tworzyć, ufać instytucjom i odróżniać informację od manipulacji.

5.4. Analiza SWOT: zasobowa, cybernetyczna i kulturowa

SWOT zasobowa, cybernetyczna i kulturowa

S - Zasoby

- silna pamięć instytucjonalna seniorów
- duża diaspora kompetencji
- lokalne NGO, parafie, OSP, UTW
- polska szkoła cybernetyki
- rosnące środowiska creative-tech

W - Słabości

- silosowość administracji
- niski poziom zaufania
- niedobór kompetencji AI/media
- krótka pętla polityczna
- mała skalowalność dobrych praktyk

O - Szanse

- AI jako masowy tutor i asystent
- Horizon Europe i programy CCSI
- gospodarka kreatywna i IP
- lokalne centra kompetencji
- rekompozycja klasy średniej

T - Zagrożenia

- dezinformacja i deepfake
- monopol platform i chmury
- wydrążenie pracy rutynowej
- samotność i atomizacja
- regulacyjny capture sektora

Infografika 6. SWOT zasobowa, cybernetyczna i kulturowa.

Zasobem programu nie są wyłącznie budżety publiczne. Najważniejsze zasoby są rozproszone: czas i energia obywateli, pamięć instytucjonalna seniorów, kompetencje młodych, lokalne instytucje kultury, organizacje społeczne, polskie środowiska technologiczne, nauczyciele, animatorzy, twórcy, rzemieślnicy, inżynierowie, biblioteki, OSP, parafie, UTW, kluby sportowe, koła gospodyń wiejskich, stowarzyszenia zawodowe i samorządy.

5.5. Analiza kulturowa: normy, które nie zabijają twórczości

Kultura wyznacza, co społeczeństwo uznaje za twórcze, wartościowe, ryzykowne, wstydlive i godne naśladowania. Kultura organizacyjna Rzeczypospolitej musi premiować odpowiedzialną odwagę, eksperyment, prototypowanie, dzielenie się wiedzą i uczenie się po błędzie — i zarazem bronić wspólnoty przed nihilizmem, cynizmem i manipulacją.

Wymiar kultury	Ryzyko starego modelu	Pożądany wzorzec
Błąd i eksperyment	kara za porażkę, brak prototypowania	kontrolowany eksperyment, pilotaż, szybka korekta; porażka jako informacja
Twórczość	elitarna lub dekoracyjna	powszechna kompetencja pracy, edukacji i obywatelskości
Normy i zaufanie	nieufność, formalizm, unikanie odpowiedzialności	zaufanie warunkowe, audyt, jasny mandat, rozliczalność
Wspólnota	plemienność i polaryzacja	mosty społeczne, projekty międzypokoleniowe, kultura dialogu
Technologia	zachwył albo lęk	technologia służąca człowiekowi, suwerenności i wspólnocie
Pamięć	muzeum przeszłości albo konflikt symboliczny	dziedzictwo jako zasób projektowania przyszłości

6. ARCHITEKTURA PROGRAMU: PIĘĆ WARSTW STYMULACJI

Destylat lipcowy proponuje pięć warstw programu. W wydaniu drugim każda warstwa jest opisana jako dźwignia stymulacji: jaki koszt ryzyka obniża, jaką barierę usuwa i jakim miernikiem się rozlicza.

Warstwa	Co stymuluje	Instrumenty	Mierniki (KPI)
1. Talent	uczenie się, zmianę zawodu, pierwsze projekty	indywidualne konta rozwojowe, mikrogranty kompetencyjne, mikrokwalifikacje (AI, media, dane, design usług), cyfrowe portfolio twórcze, hackathony społeczne	liczba portfeli i mikrokwalifikacji; udział osób 45+, seniorów i Gen Z; projekty przechodzące do wdrożenia; przychody z IP
2. Kultura jako infrastruktura społeczna	uczestnictwo, spotkanie, współtworzenie	Dom Kultury 4.0, biblioteka jako centrum AI i media literacy, makerspace/fablab, pracownie Gen Z i seniorów, cyfrowe dziedzictwo lokalne, laboratoria usług publicznych	liczba lokalnych centrów; aktywna (nie bierna) frekwencja; projekty międzypokoleniowe; zaufanie, samotność, więzi
3. AI dla twórców i obywateli	twórczość wspieraną narzędziami przy ochronie praw	licencje danych kulturowych, rejestr zgód i wynagrodzeń, provenance/C2PA, publiczne zamówienia AI-asystentów, otwarte korpusy polszczyzny	licencjonowane zasoby; wypłaty dla twórców; wdrożenia AI w kulturze i NGO; projekty chroniące polszczyznę
4. Odporność poznawcza	kontrolę nad uwagą i zdolność rozróżniania informacji	media literacy, prebunking, edukacja o algorytmach, lokalny fact-checking, standardy higieny informacyjnej	kompetencje medialne; odporność na deepfake; czas reakcji na FIMI; zaufanie do informacji publicznej
5. Gospodarka kreatywna i IP	zamiarę twórczości w wartość i dochód	granty i ulgi powiązane z IP i eksportem, akceleratorzy creative-tech, fundusz prototypowania, współpraca nauk społecznych i humanistycznych ze ścisłymi (SSH-STEM)	przychody i eksport sektora; firmy creative-tech; licencje i wzory; twórcy w sektorach niekreatywnych

Destylat ostrzega przed zawyżaniem wyników przez zbyt szeroką definicję gospodarki kreatywnej obejmującą całe ICT. Program stosuje więc definicję wąską (sektory kultury i kreatywne według klasyfikacji UNESCO/Eurostatu) i osobno raportuje twórców zatrudnionych w sektorach niekreatywnych.

6.1. Siedem poziomów modelu systemu społecznego

Poziom	Funkcja	Przykładowe instrumenty
1. Obywatel	podmiot rozwoju i współtwórca wspólnoty	portfel kompetencji, konto rozwojowe, AI-asystent, okres ochronny
2. Rodzina i wspólnota	pierwsza sieć zaufania, opieki i socjalizacji	programy międzypokoleniowe, mentoring, opieka lokalna
3. Edukacja i kultura	produkcja kompetencji, sensu i twórczości	STEAM, media literacy, Dom Kultury 4.0, Biblioteka AI
4. NGO i stowarzyszenia	oddolna warstwa wykonawcza	kontrakty misyjne, mikrogranty, wolontariat kompetencyjny
5. Gospodarka kreatywna	zamiana talentu i IP w wartość	creative-tech, licencje, design, gry, XR, eksport kultury
6. Państwo-regulator	misje, finansowanie, standardy, ewaluacja	ARSK, pulpit KPI/KRI, Centrum Ewaluacji, anty-capture
7. System informacyjny i AI	dane, model, decyzja, wykonanie, wynik	cyfrowy bliźniak społeczny, suwerenna chmura, AI governance

6.2. Agencja Rozwoju Społeczeństwa Kreatywnego

ARSK jest instytucją misyjną z jasnym mandatem wykonawczym — nie kolejnym departamentem świadczeń, lecz centrum sterowania programem: definiuje standardy, prowadzi pulpit, finansuje pilotaże, certyfikuje węzły lokalne, monitoruje KPI/KRI, zleca ewaluacje z grupą porównawczą i rekomenduje korekty legislacyjne.

Moduł agencji	Zakres działania	Główny wynik
Mapa potencjału i barier	dane o kompetencjach, uczestnictwie, więziach, dobrostanie i dostępie — z rozbić na grupy	widoczność nierówności i lepsze dopasowanie ścieżek
Fundusz Stymulacji Aktywności	konto rozwojowe, okres ochronny (współfinansowanie), mikrogranty, stypendia twórcze	finansowanie prób i wyniku, nie samej obecności
Centrum AI i Kultury	AI dla twórców, zgody, provenance, polskie korpusy	ochrona twórców i wzrost produktywności kultury
Biuro Odporności Poznawczej	media literacy, prebunking, higiena informacyjna	mniejsza podatność na manipulację
Biuro NGO i Wspólnot	kontrakty misyjne, wolontariat, partnerstwa lokalne	rozproszona warstwa wykonawcza
Centrum Ewaluacji	pilotaże losowe i quasi-eksperymentalne, SROI, red-team, publikacja wyników	dowód przed skalą; ciągła korekta

6.3. Ścieżka obywatela w systemie stymulacji

1. Obywatel uzyskuje profil rozwojowy: kompetencje, cele, ograniczenia, zasoby lokalne — za zgodą i z prawem wglądu.
2. AI-asystent proponuje ścieżkę: edukacja, praca, kultura, zdrowie, wolontariat, twórczość albo przedsiębiorczość; decyzja należy do obywatela.
3. Okres ochronny gwarantuje, że podjęcie próby nie oznacza natychmiastowej utraty uprawnień.
4. Konto rozwojowe finansuje mikrokwalifikacje, narzędzia, kulturę, sport, zdrowie i ochronę IP.
5. Lokalny węzeł — biblioteka, dom kultury, NGO, szkoła, UTW — pomaga przełożyć plan na działanie i łączy z mentorami.
6. Projekt kończy się mierzalnym wynikiem: certyfikat, prototyp, licencja, praca, działalność, projekt kulturalny albo usługa społeczna — lub udokumentowaną porażką, która nie zamyka drogi do kolejnej próby.
7. System mierzy efekt, porównuje z grupą porównawczą, aktualizuje model i koryguje finansowanie.

6.4. Rola AI w systemach społecznych

AI jest warstwą przyspieszenia, nie suwerenem systemu. Zasada **human-in-command**: AI rekomenduje, człowiek decyduje i odpowiada, audyt sprawdza, obywatel kontroluje.

Infografika 7. Rola AI w systemach społecznych.

Zastosowanie AI	Funkcja stymulująca	Zabezpieczenie
AI-asystent obywatela	ścieżka kompetencji, pracy, kultury i wolontariatu	prywatność, kontrola zgód, wyjaśnialność
AI w publicznych służbach zatrudnienia	dopasowanie szkoleń i ofert, analiza skuteczności	zakaz dyskryminacji, audyt algorytmu, prawo do człowieka
AI-tutor	spersonalizowane uczenie, mikrokwalifikacje, informacja zwrotna	standard pedagogiczny, ochrona dzieci, nauczyciel jako opiekun
AI dla NGO	wnioski, raporty, rekrutacja wolontariuszy	jawność finansowania, anty-capture
AI dla kultury i twórców	katalogowanie dziedzictwa, licencje, asystenci twórczości	zgoda, provenance, wynagrodzenie, wskaźnik różnorodności
AI odporności poznawczej	analiza deepfake, prebunking, szybka reakcja	kontrola sądowa, pluralizm, zakaz cenzury politycznej

7. NGO, STOWARZYSZENIA I WSPÓLNOTY JAKO SIĘĆ AGENTÓW SPOŁECZNYCH

NGO, stowarzyszenia i wspólnoty jako agenci społeczeństwa kreatywnego

Nowa kultura organizacyjna: misja, zaufanie, miernik, współpraca i rozliczalność.

Infografika 8. NGO i wspólnoty jako sieć agentów społecznych.

TechnoRepublika nie buduje wszystkiego przez centralną administrację. Talenty, zaufanie, samotność, twórczość, konflikty i potrzeby są lokalne — dlatego stymulator potrzebuje rozproszonej warstwy wykonawczej. NGO, stowarzyszenia, związki zawodowe i branżowe, wspólnoty religijne, OSP, UTW, kluby sportowe i grupy civic-tech są włączane w system jako agenci społeczni z mandatem, finansowaniem, miernikami i audytem.

7.1. Zasady nowej kultury organizacyjnej

Zasada	Znaczenie	Praktyka
Misja przed procedurą	organizacja rozumie problem i wynik, a nie tylko wniosek	kontrakt misyjny z KPI i hipotezą zmiany
Zaufanie z audytem	państwo nie dusi inicjatywy biurokracją, ale mierzy efekt	prosty grant, publiczny pulpit, kontrola ex post
Współpraca zamiast plemienności	NGO nie konkurują o symboliczny monopol	konsorcja lokalne, partnerstwa międzysektorowe
Włączanie nowych	program premiuje dotarcie do osób dotąd nieaktywnych	premia za nowych uczestników, rezerwa dla nowych podmiotów
Otwartość międzypokoleniowa	młodzi i seniorzy pracują razem	mentoring, wolontariat kompetencyjny, projekty Gen Z + seniorzy
Anty-capture	środki nie tworzą karteli grantowych	limity koncentracji, rotacja, ocena wynikowa, red-team

7.2. Typologia agentów społecznych

Typ agenta	Funkcja w systemie	Przykładowe działania
NGO rozwojowe	kompetencje, mentoring, aktywizacja	kursy AI, mikrokwalfikacje, wsparcie młodzieży
NGO opiekuńcze	zdrowie, samotność, opieka lokalna	programy sąsiedzkie, opieka wytchnieniowa, kultura dla zdrowia
NGO kulturalne	twórczość, dziedzictwo, IP	archiwa lokalne, pracownie twórcze, festiwale wiedzy
Civic-tech	narzędzia cyfrowe i dane	aplikacje lokalne, monitoring usług, otwarte dane
OSP i organizacje odporności	gotowość kryzysowa i zaufanie lokalne	szkolenia, punkty odporności, logistyka kryzysowa
UTW i seniorzy	pamięć, mentoring, aktywne starzenie	UTW 4.0, mentoring zawodowy, audyt społeczny
Związki zawodowe i branżowe	rekompozycja pracy i standardy kompetencji	mapowanie zadań, przekwalifikowanie, negocjowanie zmian technologicznych
Wspólnoty religijne i lokalne	kapitał zaufania, opieka relacyjna	pomoc sąsiedzka, przeciwdziałanie samotności, mediacja

7.3. Finansowanie przez wynik — bez karania za ryzyko

Dotacje oparte wyłącznie na opisie działań tworzą ryzyko produkcji dokumentacji zamiast efektu. Finansowanie wyłącznie za sukces tworzy odwrotne ryzyko: organizacje unikają trudnych grup i nowatorskich prób. Zgodnie z formułą system łączy finansowanie bazowe (stabilność), mikrogranty (próby), kontrakty misyjne (wynik) i premie za dyfuzję (skala) — tak, by porażka dobrze udokumentowanej próby nie zamykała drogi do kolejnej.

Instrument	Dla kogo	Co finansuje	Jak rozliczać
Finansowanie operacyjne węzła	domy kultury, biblioteki, UTW, NGO-węzły	stałą obecność, animatora, dostępność	standard węzła, frekwencja aktywna, szerokość uczestnictwa
Mikrogrant społeczny	małe grupy i lokalne inicjatywy	próbę, prototyp, wydarzenie edukacyjne	prosty raport + dowód działania
Kontrakt misyjny	profesjonalne NGO i konsorcja	wynik społeczny w obszarze kompetencji, zdrowia, kultury, odporności	KPI, SROI, ewaluacja ex post
Voucher obywatelski	obywatel, rodzina, senior	usługi rozwojowe i aktywizujące	wybór dostawcy + ocena jakości
Premia za dyfuzję	organizacje skalujące dobre praktyki	replikację sprawdzonego rozwiązania	liczba wdrożeń i porównywalny wynik

8. INICJATYWY I DŹWIGNIE STRATEGICZNE

Inicjatywy są projektowane jako portfel: część buduje zdolności powszechne, część wzmacnia lokalne węzły, część chroni kanał poznawczy, część zamienia twórczość w wartość, a część scala pokolenia. Przy każdej wskazano tezę, którą realizuje.

8.1. Portfel inicjatyw

Inicjatywa	Opis	Teza
Okres Ochronny Aktywności	zachowanie części uprawnień przez 6–12 miesięcy po podjęciu pracy, nauki, działalności lub projektu twórczego	T1, T4
Stypendia Twórcze i Rozwojowe	wsparcie dochodu na projekt z mierzalnym produktem; nabór z priorytetem dla grup o najniższym dostępie	T3, T4
Dom Kultury 4.0	centra AI, media literacy, twórczości, debaty i prototypowania usług	T2, T6
Biblioteka AI	punkty dostępu do AI-asystentów, kursów i cyfrowego dziedzictwa	T6, T7
Makerspace w każdym powiecie	narzędzia prototypowania, rzemiosło cyfrowe, robotyka, druk 3D	T2, T6
Program Ekspozycji „Zobacz, jak się tworzy”	wizyty i mentoring w pracowniach, laboratoriach, firmach i redakcjach dla szkół z małych miejscowości	T3
UTW 4.0 i Gen Z Civic Lab	uczenie się przez całe życie, mentoring i projekty młodych dla miasta, szkoły, zdrowia i kultury	T2, T6
Kultura dla Zdrowia	społeczne przepisywanie aktywności kulturalnej — wyłącznie jako pilotaż z grupą porównawczą	T5
AI dla Twórców	licencje, zgody, provenance, narzędzia AI i wynagrodzenie za dane kulturowe	T7
Polska Przestrzeń Danych Kultury	uporządkowane prawnie zasoby kultury, języka i dziedzictwa dla edukacji i AI	T7
Program Prebunking Polska	trening rozpoznawania manipulacji, deepfake i FIMI z dawkami przypominającymi	T8
Polskie Portfele Kompetencji	cyfrowe portfolio mikrokwalifikacji, projektów, IP i wolontariatu	T1, T2
Hackathony i Living Labs	sprinty projektowania rozwiązań lokalnych: prototyp → wdrożenie → KPI	T2, T6
Akcelerator Creative-Tech	projekty łączące kulturę, AI, design, edukację i IP	T7
Obywatelski Pulpit Uczestnictwa	publiczne wskaźniki uczestnictwa, kompetencji, zaufania i dobrostanu z rozbiciem na grupy	T3

8.2. Dwanaście dźwigni strategicznych

Nr	Rekomendacja	Teza	Instrument	Miernik
1	Zmniejszyć karę za porażkę	T1	okres ochronny, łagodne wygaszanie świadczeń	odsetek prób podjętych przez uczestników
2	Mierzyć szerokość uczestnictwa	T2	wskaźnik aktywnego uczestnictwa w gminach	uczestnictwo w kulturze i uczeniu się wg regionu
3	Wyrównać dostęp do okazji	T3	wyższe zasilenie kont, program ekspozycji	luka uczestnictwa wieś-duże miasto
4	Zastąpić prekaryzację horyzontem	T4	stypendia projektowe, ochrona pracy twórczej	udział twórców objętych ubezpieczeniem
5	Łączyć kulturę i zdrowie z dowodem	T5	pilotaże z grupą porównawczą	efekt na samotność i dobrostan vs kontrola
6	Finansować węzły, nie tylko projekty	T6	standard i finansowanie operacyjne węzłów	gminy z aktywnym węzłem
7	Dać AI każdemu	T7	publiczni AI-asystenci, szkolenia	kompetencje cyfrowe (44,3% → średnia UE)
8	Chronić twórców w erze AI	T7	rejestr zgód, licencje, provenance	wypłaty dla twórców za dane
9	Bronić uwagi obywateli	T8	prebunking, media literacy	odporność na manipulację w badaniach
10	Włączyć NGO jako agentów	wszystkie	kontrakty misyjne, mikrogranty	aktywni agenci społeczni, SROI
11	Dowód przed skalą	wszystkie	Centrum Ewaluacji, rejestr pilotaży	odsetek budżetu z ewaluacją kontrfaktyczną
12	Odnawiać instrumenty	wszystkie	coroczny przegląd, reguła wygaszania	odsetek środków realokowanych wg efektu

9. SYSTEM MONITOROWANIA I EWALUACJI

Dashboard społeczeństwa kreatywnego

KPI łączą dobrostan, kompetencje, IP, kulturę, NGO i odporność poznawczą.

Sterowanie: baseline -> kwartalny odczyt -> analiza odchyleń -> korekta programu -> publikacja wyników dla obywateli.

Infografika 9. Pulpit KPI społeczeństwa kreatywnego.

Program jest rozliczany w logice sprzężenia zwrotnego: stan wyjściowy (baseline), interwencja, pomiar, porównanie z grupą porównawczą, korekta. Liczba wydarzeń, szkoleń i grantów nie jest miarą sukcesu. Miarą jest szerokość uczestnictwa, zmiana zachowania, wzrost kompetencji, trwałość relacji, powstanie IP i innowacji społecznych — z rozbiem według pochodzenia społecznego, płci, wieku i regionu.

9.1. KPI — wskaźniki wyniku według ogniw łańcucha

Ogniwo / obszar	KPI główny	KPI uzupełniające
Bezpieczeństwo i dostęp	odsetek uczestników, którzy podjęli próbę (nauka, praca, działalność, projekt)	odsetek prób zakończonych bez utraty zabezpieczenia; powroty do kolejnej próby
Kapitał ludzki	odsetek dorosłych w kształceniu (cel: średnia UE)	mikrokwalifikacje, portfele kompetencji, kompetencje cyfrowe
Kapitał społeczny	zaufanie uogólnione i lokalne	udział w NGO, wolontariat, projekty międzypokoleniowe
Sprawczość	deklarowane poczucie wpływu na sprawy lokalne	budżety partycypacyjne, inicjatywy lokalne
Szerokość uczestnictwa	aktywne uczestnictwo w kulturze i twórczości w gminach	luka wieś–miasto, luka płci, luka pokoleniowa
Kreatywność i IP	prototypy, projekty, licencje, prawa	przychody twórców, eksport, firmy creative-tech
Innowacje społeczne	rozwiązania wdrożone po 90 dniach	replikacje w innych gminach, SROI
Odporność poznawcza	odsetek odpornych na podstawowe techniki manipulacji	czas reakcji na FIMI, zaufanie do informacji publicznej
Dobrostan	spadek samotności (vs grupa porównawcza)	aktywność kulturalna i fizyczna, zdrowie psychiczne

9.2. KRI — wskaźniki ryzyka

Ryzyko	KRI	Próg alarmowy
Kreatywność jako przywilej	rosnąca luka uczestnictwa między grupami	dwa pomiary z rzędu bez zmniejszenia luki
Pułapka świadczeniowa	utrata uprawnień przy podjęciu aktywności	udział skarg lub rezygnacji powyżej limitu
Capture grantowy	koncentracja środków w wąskiej grupie podmiotów	top 10% podmiotów powyżej ustalonego limitu
Aktywizacja pozorna	wysoki koszt efektu bez trwałej zmiany	koszt efektu rośnie przez dwa cykle
Homogenizacja przez AI	spadek różnorodności efektów programów twórczych	negatywny trend wskaźnika różnorodności
Polaryzacja i dezinformacja	wzrost skoordynowanych narracji, spadek zaufania	przekroczenie progu FIMI/deepfake
Nadużycia AI	rekomendacje dyskryminujące lub niewyjaśnialne	negatywny audyt lub skarga zbiorowa
Biurokratyzacja	czas raportowania rośnie kosztem pracy z ludźmi	raportowanie powyżej limitu czasu projektu

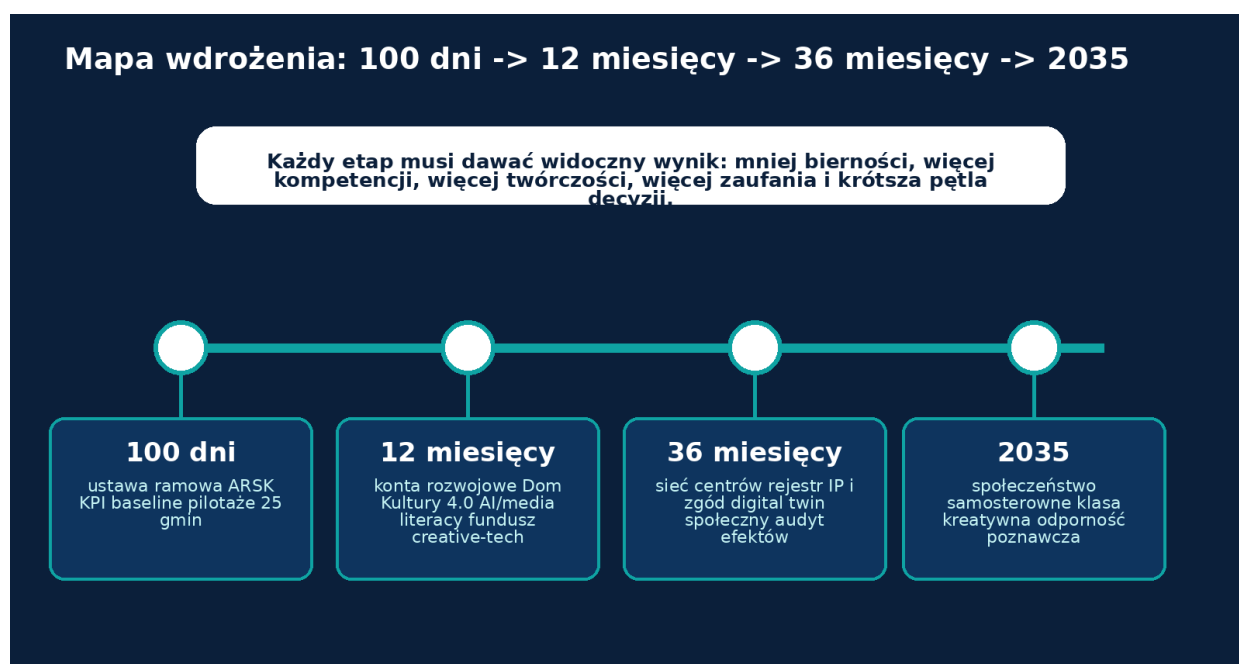
9.3. Dowód przed skalą: plan ewaluacji

Zgodnie z zaleceniem destylatu SS7 instrumenty o słabych dowodach (T4, T5, część T7) są wdrażane jako pilotaże z grupą porównawczą — losową tam, gdzie jest to etyczne i wykonalne (np. przydział do pierwszej fali przez losowanie przy nadwyżce chętnych), a quasi-eksperymentalną w pozostałych przypadkach (różnica w różnicach, nieciągłość regresji, dopasowanie). Każdy pilotaż ma: hipotezę zmiany, rejestr przed startem, baseline, miernik pośredni i końcowy, koszt efektu, warunek skalowania i warunek wygaszenia. Wyniki — także negatywne — są publikowane.

9.4. Audyt i red-team

Ewaluacja nie może być autopromocją instytucji. Program wymaga niezależnego audytu jakości danych, audytu algorytmów, audytu anty-capture, red-teamu dezinformacyjnego, audytu dostępności oraz oceny rzeczywistego wpływu społecznego. Wyniki są publikowane w przystępnej formie, aby obywatel widział, czy program działa.

10. HARMONOGRAM WDROŻENIA, PAKIET LEGISLACYJNY I RYZYKA

Infografika 10. Mapa wdrożenia programu.

10.1. Priorytety na pierwsze 24 miesiące

1. Mapa zasobów i barier: instytucje kultury, NGO, biblioteki, domy kultury, twórcy, kompetencje AI, luki w dostępie.
2. Pilotaż 50 lokalnych centrów kompetencji kultury i AI (Dom Kultury 4.0, Biblioteka AI), dobranych tak, by umożliwić porównanie.
3. Pilotaż okresu ochronnego aktywności w wybranych powiatach z grupą porównawczą.
4. Program mikrokwalifikacji: AI literacy, media literacy, projektowanie usług, twórczość cyfrowa, IP.
5. Fundusz AI dla twórców i NGO; standard provenance i licencjonowania zasobów kultury.
6. Program Gen Z + seniorzy: mentoring, cyfrowe dziedzictwo, lokalne archiwa, projekty społeczne.
7. Pulpit KPI społeczeństwa kreatywnego z rozbiem na grupy i regiony.

10.2. Harmonogram działań

Etap	Działania	Wynik
100 dni	ustawa ramowa, zespół ARSK, baseline KPI/KRI, rejestr pilotaży, audyt danych	uruchomiony regulator i mapa pilotaży
12 miesięcy	pilotaże Domu Kultury 4.0, Biblioteki AI, okresu ochronnego, kont rozwojowych, kontraktów misyjnych	pierwsze wyniki lokalne i raport publiczny
24–36 miesięcy	ewaluacja pilotaży; skalowanie tego, co działa; wygaszanie tego, co nie działa	porównywalne KPI w wielu regionach
2035	pełna integracja z systemem informacyjnym, gospodarką kreatywną, edukacją, zdrowiem i bezpieczeństwem	społeczeństwo samostereowne i kreatywna klasa średnia

10.3. Pakiet legislacyjny i instytucjonalny

Akt / decyzja	Zakres	Cel
Ustawa o społeczeństwie kreatywnym	definicje, formuła naczelna, ARSK, KPI, finansowanie	nadanie programowi rangi systemowej
Nowelizacja przepisów o świadczeniach	okres ochronny, łagodne wygaszanie, prawo powrotu	usunięcie podatku od próby
Ustawa o kontach rozwojowych	indywidualne konta, kwalifikowane wydatki, audyt	przesunięcie środków z bierności do rozwoju
Ustawa o AI dla twórców	zgody, licencje, wynagrodzenie, provenance	ochrona twórców i legalny rynek danych kulturowych
Nowelizacja ustawy o działalności pożytku publicznego	kontrakty misyjne, finansowanie operacyjne, SROI	NGO jako agenci społeczni
Standard lokalnego węzła uczestnictwa	domy kultury, biblioteki, UTW, makerspace	modernizacja infrastruktury społecznej
Standard ewaluacji i audytu algorytmów	pilotaże z grupą porównawczą; AI w polityce społecznej	dowód przed skalą; human-in-command
Standard odporności poznawczej	prebunking, FIMI, deepfake, edukacja medialna	bezpieczeństwo kanału poznawczego

10.4. Macierz ryzyk i zabezpieczenia

Destylat lipcowy wskazuje sześć ryzyk: sprowadzenie kultury do eventów, zbyt szeroką definicję gospodarki kreatywnej, AI bez zgody i wynagrodzenia twórców, program grantowy bez mierników, lokalne centra bez stałego finansowania oraz wykluczenie seniorów i osób spoza dużych miast.

Ryzyko	Mechanizm	Zabezpieczenie
Kultura jako event	finansowanie wydarzeń zamiast zdolności	KPI aktywnego uczestnictwa i projektów, nie frekwencji
Instrumentalizacja kultury	kultura podporządkowana wyłącznie celom zdrowotnym lub gospodarczym	uznanie wartości autotelicznej; autonomia instytucji
Zawyżona definicja sektora	włączanie całego ICT do gospodarki kreatywnej	definicja wąska; osobne raportowanie
Kreatywność jako przywilej	korzyści trafiają do już aktywnych	rozbicie wyników, kwoty dostępności, ekspozycja
Technosolucjonizm	wiara, że AI sama rozwiąże problemy	human-in-command, praca relacyjna, ewaluacja
Naruszenie prywatności	nadmierna agregacja danych społecznych	minimalizacja, zgody, anonimizacja, niezależny inspektor
Cenzura pod pozorem odporności	narzędzia antydezinformacyjne użyte politycznie	pluralizm, kontrola sądowa, rozdział analizy i sankcji
Węzły bez finansowania	pilotaż kończy się wraz z grantem	finansowanie operacyjne w ustawie
Szok zewnętrzny	pandemia, kryzys, wojna	rezerwa antykryzysowa dla twórców i NGO

11. NAPIĘCIA NIEROZSTRZYGNIĘTE I WARUNEK FALSYFIKACJI

Formuła ma dwóch naturalnych krytyków. Krytyk z prawej strony pyta, czy zabezpieczenie nie osłabia motywacji do pracy (pokusa nadużycia). Krytyk z lewej strony pyta, czy język „aktywności i kreatywności” nie przerzuca odpowiedzialności za los na jednostkę i nie instrumentalizuje kultury. Publikacja przyjmuje obie krytyki: okres ochronny jest czasowy i powiązany z próbą (odpowiedź na pierwszą), a prawo do zabezpieczenia nie jest warunkowane „kreatywnością” (odpowiedź na drugą) — stymulator dodaje możliwości, nie odbiera ochrony.

Napięcie	Stan
Zabezpieczenie a motywacja do pracy (pokusa nadużycia)	rozstrzygnięte warunkowo: okres ochronny czasowy i powiązany z podjęciem próby; ewaluacja efektu zatrudnieniowego
Aktywizacja a prawo do ochrony bez warunków	rozstrzygnięte kierunkowo: stymulator uzupełnia, a nie zastępuje minimalnego zabezpieczenia
Kultura autoteliczna a kultura instrumentalna	nierozstrzygnięte: program mierzy efekty społeczne kultury, ale nie może finansować jej wyłącznie za nie
Dochód podstawowy a instrumenty celowane	rozstrzygnięte warunkowo: instrumenty celowane; pilotaże dochodowe tylko z losowym przydziałem
AI: wyrównanie szans a homogenizacja	nierozstrzygnięte: zależy od sposobu użycia; wymaga pomiaru różnorodności
Pomiar a prywatność	rozstrzygnięte warunkowo: dane zanonimizowane, zgoda, minimalizacja, audyt
Centralne standardy a lokalna autonomia	rozstrzygnięte kierunkowo: standardy centralne, wykonanie lokalne, konsorcja
Odporność poznawcza a wolność słowa	rozstrzygnięte warunkowo: prebunking i edukacja zamiast usuwania treści; kontrola sądowa

WARUNEK FALSYFIKACJI

Formuła naczelna byłaby obalona, gdyby pilotaże okresu ochronnego, kont rozwojowych i lokalnych węzłów — ocenione z grupą porównawczą — nie zwiększały odsetka osób podejmujących próby (naukę, pracę, działalność, projekty twórcze i obywatelskie) ani szerokości uczestnictwa, lub gdyby zwiększały je wyłącznie wśród grup już wcześniej aktywnych.

Byłaby osłabiona, gdyby wzrost prób nie przekładał się w horyzoncie kilku lat na mierzalne wyniki (kompetencje, wdrożenia, IP, innowacje społeczne) lub gdyby okres ochronny istotnie obniżał zatrudnienie netto.

12. BANK HASEŁ I KOMUNIKACJA SPOŁECZNA

12.1. Hasła programowe

- Polityka społeczna to stymulator aktywności i kreatywności.
- Bezpieczeństwo, które pozwala próbować.
- Trampolina, nie hamak.
- Mniejsza kara za porażkę, więcej prób, więcej twórczości.
- Talent jest wszędzie, okazje — jeszcze nie.
- Od transferu do talentu. Od bierności do twórczości.
- Od domu kultury do lokalnego węzła uczestnictwa.
- AI dla twórców, nie przeciw twórcom.
- Uwaga obywatela jest dobrem wspólnym.
- Dowód przed skalą.

12.2. Komunikacja do grup docelowych

Grupa	Obietnica programu	Język komunikacji
Gen Z	ścieżka awansu w AI, creative-tech, kulturze i civic-tech bez ryzyka utraty wszystkiego przy pierwszej próbie	nie musisz emigrować, aby robić przyszłość
Osoby zmieniające zawód	okres ochronny, konto rozwojowe i AI-asystent przy przejściu do nowej pracy	zmiana bez skoku w przepaść
Seniorzy	nie jesteście kosztem; jesteście pamięcią, mentorami i rezerwą sprawczości	doświadczenie wraca do gry
Mieszkańcy małych miejscowości	węzeł uczestnictwa blisko domu i dostęp do tych samych okazji co w dużym mieście	przyszłość nie kończy się na rogatkach
Twórcy	AI zwiększa produktywność i wynagrodzenie, nie przejmuję rynku bez zgody	AI dla twórców, nie przeciw twórcom
NGO i samorządy	z petenta grantowego do agenta społecznego; stałe finansowanie węzłów	mniej papieru, więcej wyniku

13. KONKLUZJA PROGRAMOWA

Polityka społeczna Rzeczypospolitej przestaje być końcem procesu, w którym państwo wypłaca świadczenie po wystąpieniu porażki. Staje się jego początkiem: warunkiem, dzięki któremu obywatel może bezpiecznie próbować, uczyć się, tworzyć i współpracować. Formuła naczelną — **polityka społeczna to stymulator aktywności i kreatywności** — ma cztery uzasadnienia: cybernetyczne (kreatywnością steruje się przez warunki, nie przez nakaz), systemowe (twórczość jest właściwością systemu osoby, dziedziny i środowiska), sieciowe (kreatywność rodzi się w mostach między grupami i rozchodzi przez węzły) i technologiczne (AI obniża próg wejścia, jeśli korzyści trafiają do ludzi).

Wydanie drugie jest też uczciwsze od pierwszego: rozróżnia to, co wiemy (bezpieczeństwo zwiększa podejmowanie prób, nierówności zawężają twórczość), od tego, co jest obiecujące, lecz niesprawdzone (bezpośredni wpływ transferów i kultury na mierzalną kreatywność populacji). Z tej różnicy wynika metoda: pilotaż, grupa porównawcza, pomiar, korekta. W świecie, w którym AI automatyzuje rutynę, twórczość staje się nową pracą; w świecie manipulacji kultura staje się infrastrukturą odporności; w świecie starzenia i samotności wspólnota staje się technologią przetrwania; w świecie konkurencji mocarstw talent — rozproszony szeroko, a nie tylko w elitach — staje się zasobem strategicznym.

MANIFEST KOŃCOWY

Od kompensowania porażki do stymulowania prób. Od transferu do talentu. Od bierności do twórczości. Od kreatywności jako przywileju do kreatywności jako prawa każdego obywatela. Od domu kultury do lokalnego węzła uczestnictwa. Od społeczeństwa zarządzanego przez cudze platformy do społeczeństwa kreatywnego, które samo wytwarza sens, wiedzę, IP, odporność i przyszłość.

ANEKS 1. SŁOWNIK POJĘĆ, TERMINÓW I SKRÓTÓW

Słownik obejmuje pojęcia programowe TechnoSanacji, terminy z zakresu cybernetyki, teorii systemów, nauki o sieciach, polityki społecznej i technologii oraz skróty użyte w publikacji. Hasła uporządkowano alfabetycznie.

Pojęcie / skrót	Znaczenie w publikacji
3A (Model 3A)	Metoda TechnoSanacji: antycypacja (rozpoznanie zmian i barier z wyprzedzeniem), absorpcja (zamiana szoków w zdolności), adaptacja (odnawianie i wygaszanie instrumentów według efektu).
Absorpcja	Druga funkcja Modelu 3A; w programie — zamiana szoków (automatyzacja, demografia, kryzys) w okazje do uczenia się i przejścia do pracy twórczej.
AES	Adult Education Survey — europejskie badanie kształcenia dorosłych (Eurostat), mierzące udział w kształceniu w ciągu ostatnich 12 miesięcy.
Agent społeczny	NGO, stowarzyszenie, wspólnota lub grupa civic-tech włączona w system jako rozproszony węzeł wykonawczy, z mandatem, finansowaniem, miernikami i audytem.

Pojęcie / skrót	Znaczenie w publikacji
AI (sztuczna inteligencja)	Systemy uczące się na danych i wykonujące zadania poznawcze; w programie — warstwa przyspieszenia pod kontrolą człowieka, nie suweren systemu.
AI Act	Rozporządzenie (UE) 2024/1689 ustanawiające zharmonizowane przepisy dotyczące sztucznej inteligencji; klasyfikuje systemy AI według ryzyka.
AI-asystent	Narzędzie AI wspierające obywatela, urzędnika, nauczyciela, NGO lub twórcę; rekomenduje, lecz nie decyduje.
Antycypacja	Pierwsza funkcja Modelu 3A; rozpoznawanie barier i ryzyk, zanim zamienią się w bierność lub kryzys.
ARSK	Agencja Rozwoju Społeczeństwa Kreatywnego — proponowana instytucja misyjna: standardy, pulpit KPI/KRI, finansowanie pilotaży, ewaluacja, koordynacja węzłów lokalnych.
Awersja do straty	Prawidłowość opisana w teorii perspektywy: straty ważą w decyzjach ok. dwa razy więcej niż równe im zyski (współczynnik $\lambda \approx 2,25$).
Baseline	Stan wyjściowy wskaźników przed interwencją; punkt odniesienia dla oceny efektu.
C2PA	Coalition for Content Provenance and Authenticity — otwarty standard zapisu pochodzenia i historii edycji treści cyfrowych.
CCI / CCS / CCSI	Cultural and Creative Industries / Sectors (and Industries) — sektory kultury i kreatywne.
Civic-tech	Technologie i inicjatywy cyfrowe tworzone przez obywateli dla wspólnoty: aplikacje lokalne, monitoring usług, otwarte dane.
Cyfrowy bliźniak społeczny	Zanonimizowany model danych o stanie społeczności (kompetencje, uczestnictwo, ryzyka), wspierający decyzje regulatora.
Deepfake	Syntetyczny, realistycznie wyglądający materiał audio lub wideo wygenerowany przez AI w celu wprowadzenia w błąd.
Destylat	Synteza korpusu literatury przygotowana na potrzeby publikacji programowej TechnoSanacji.
Dobry regulator (twierdzenie)	Twierdzenie Conanta i Ashby’ego (1970): każdy dobry regulator systemu musi być modelem tego systemu.
Dom Kultury 4.0	Dom kultury przekształcony w lokalne centrum kompetencji: AI, media literacy, twórczość, debata, prototypowanie usług.
Dowód przed skalą	Zasada programu: instrumenty o słabych dowodach wdrażane najpierw jako pilotaże z grupą porównawczą, a skalowane dopiero po wykazaniu efektu.
DSA	Digital Services Act — Rozporządzenie (UE) 2022/2065 o jednolitym rynku usług cyfrowych; m.in. obowiązki platform wobec ryzyk systemowych.
Efekt Mateusza	Kumulowanie się przewag: zasoby, uznanie i połączenia trafiają do tych, którzy już je mają (Merton).
Ekspozycja	Kontakt z osobami, miejscami i praktykami twórczymi (mentorzy, pracownice, laboratoria); czynnik wyjaśniający, kto zostaje innowatorem.
Ewaluacja kontrfaktyczna	Ocena efektu przez porównanie z tym, co stałoby się bez interwencji — zwykle z grupą porównawczą.
FIMI	Foreign Information Manipulation and Interference — zagraniczna manipulacja informacyjna i ingerencja (termin EEAS).
Gen Z	Pokolenie urodzone mniej więcej w latach 1997–2012.
Gospodarka kreatywna	Działalność gospodarcza oparta na twórczości, wiedzy i własności intelektualnej; w programie stosowana w definicji wąskiej, bez całego ICT.
Grupa porównawcza	Grupa nieobjęta interwencją (lub objęta później), z którą porównuje się wyniki uczestników.
Human-in-command	Zasada: AI rekomenduje, człowiek decyduje i odpowiada, audyt sprawdza, obywatel kontroluje.

Pojęcie / skrót	Znaczenie w publikacji
Infrastruktura społeczna	Miejsca i instytucje umożliwiające spotkanie i współpracę ludzi: biblioteki, domy kultury, parki, świetlice, NGO (Klinenberg).
Innowacja społeczna	Nowe rozwiązanie (usługa, model, praktyka) odpowiadające na potrzebę społeczną i tworzące nowe relacje lub zdolności.
IP	Intellectual property — własność intelektualna: prawa autorskie, patenty, wzory, znaki towarowe, licencje.
Kapitał pomostowy / wiążący	Więzi łączące różne grupy (pomostowy) i więzi wewnątrz grup podobnych ludzi (wiążący) — rozróżnienie Putnama.
Konto rozwojowe (ILA)	Indywidualne konto środków na kształcenie i rozwój obywatela (individual learning account; zalecenie Rady UE z 2022 r.).
Kontrakt misyjny	Umowa finansowania NGO lub konsorcjum za osiągnięcie wyniku społecznego, z KPI i ewaluacją ex post.
KPI	Key Performance Indicator — kluczowy wskaźnik efektu.
KRI	Key Risk Indicator — kluczowy wskaźnik ryzyka z progiem alarmowym.
Kreatywność (społeczna)	Zdolność tworzenia nowej wartości — indywidualnej, zbiorowej i społecznej; w ujęciu programu zjawisko wyrastające z interakcji i uczestnictwa, a nie cecha elit.
Luka strukturalna	Brak połączeń między grupami w sieci; ten, kto ją łączy, zyskuje dostęp do nowych informacji (Burt).
Łańcuch stymulacji	Łańcuch przyczynowy programu: bezpieczeństwo i równość dostępu → kapitał ludzki i społeczny → sprawczość → kreatywność → innowacje społeczne.
Makerspace / fablab	Otwarta pracownia z narzędziami prototypowania (druk 3D, elektronika, obróbka), dostępna dla mieszkańców.
Media literacy	Kompetencje medialne: rozumienie, krytyczna ocena i odpowiedzialne tworzenie komunikatów medialnych.
Mikrokwalifikacja (mikropoświadczenie)	Poświadczenie efektów krótkiej formy uczenia się (microcredential); zalecenie Rady UE z 2022 r.
NGO	Non-governmental organisation — organizacja pozarządowa.
Okres ochronny aktywności	Proponowany instrument: zachowanie części uprawnień przez określony czas po podjęciu pracy, nauki, działalności lub projektu twórczego.
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna.
Portfel kompetencji	Cyfrowe portfolio mikrokwalifikacji, projektów, IP i wolontariatu obywatela.
Prawo wymaganej różnorodności	Prawo Ashby’ego: tylko różnorodność regulatora może pochłoniąć różnorodność zakłóceń.
Prebunking	„Szczepienie psychologiczne” — uprzedzające wyjaśnianie technik manipulacji, zmniejszające podatność na dezinformację.
Prekaryzacja	Upowszechnianie się pracy niepełnej: bez stabilnego dochodu, ochrony i perspektywy.
Provenance	Pochodzenie treści: zapis źródła, autorstwa i historii modyfikacji, także przy użyciu AI.
Pułapka świadczeniowa	Sytuacja, w której podjęcie aktywności powoduje utratę uprawnień większą niż zysk, co czyni bierność racjonalną.
Red-team	Zespół celowo szukający słabości programu, systemu lub procedury.
Social investment (inwestycja społeczna)	Podejście do polityki społecznej traktujące wydatki na kompetencje, opiekę i aktywizację jako inwestycję w zdolności (Morel, Palier, Palme; Hemerijck).
SROI	Social Return on Investment — społeczna stopa zwrotu z inwestycji.
SSH-STEM	Współpraca nauk społecznych i humanistycznych (SSH) z naukami ścisłymi, technicznymi, inżynierskimi i matematyką (STEM).
STEAM	STEM uzupełnione o sztukę (Arts) — model edukacji łączący nauki ścisłe z twórczością.

Pojęcie / skrót	Znaczenie w publikacji
Stymulator	W rozumieniu formuły: czynnik zmieniający warunki prób (koszt ryzyka, dostęp, sieci, informację zwrotną), a nie zastępujący inicjatywy.
Szerokość uczestnictwa	Główny miernik programu: udział różnych grup społecznych w uczeniu się, kulturze, współtworzeniu i innowacjach społecznych.
Teoria autodeterminacji	Teoria motywacji (Deci i Ryan): motywację wewnętrzną wspierają autonomia, kompetencja i więzi.
Teoria perspektywy	Teoria decyzji w warunkach ryzyka (Kahneman i Tversky 1979), opisująca m.in. awersję do straty.
Układ samodzielny	Pojęcie Mariana Mazura: układ zdolny do sterowania sobą w interesie własnego trwania, z własnym torem informacyjnym i energetycznym.
UTW	Uniwersytet Trzeciego Wieku.
VSM	Viable System Model — model systemu żywego Stafforda Beera (podsystemy S1–S5).
Węzeł uczestnictwa	Lokalna instytucja (biblioteka, dom kultury, makerspace, UTW, NGO) obniżająca koszt wejścia w aktywność i łącząca różne grupy.
XR	Extended reality — rzeczywistość rozszerzona i wirtualna.
Złożone zarażanie	Rozprzestrzenianie się zachowań wymagających wzmocnienia z wielu źródeł (Centola).

ANEKS 2. BIBLIOGRAFIA

Bibliografia obejmuje źródła cytowane w publikacji, pogrupowane tematycznie. Pozycje korpusu SS7 oznaczone jako „pozycja korpusu SS7” podano według tytułu i roku z destylatu; ich pełne opisy bibliograficzne znajdują się w plikach źródłowych rundy SS7 (manifest pobrań i pliki MD dziedzin).

A. Destylaty i dokumenty Rzeczypospolitej

1. Destylat „Polityka społeczna i społeczeństwo kreatywne Rzeczypospolitej”, 8.07.2026
2. Destylat SS7 „Polityka społeczna jako stymulator aktywności i kreatywności”, 19.09.2026
3. Polityka społeczna jako stymulator aktywności i kreatywności — wydanie pierwsze, 9.07.2026, TechnoSanacja.pl.
4. Narodowa Strategia Bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej; System Informacyjny Rzeczypospolitej Polskiej; Konkurencyjna gospodarka (wyd. 3); Od przedsiębiorczej edukacji do wdrożonej innowacji; Struktura Agentowa i System Multiagentowy Rzeczypospolitej; Polityka Senioralna; Ład medialny — dokumenty portalu <https://technosanacja.pl/>.
5. Węgrzyn A., TechnoRepublika. Strategia transformacji Polski, <https://technorepublika.pl/>.

B. Pozycje korpusu SS7 cytowane w tezach

1. Wilson N. (2010), Social creativity: re-qualifying the creative economy, International Journal of Cultural Policy, 16(3), 367–381.
2. Flew T., Cunningham S. (2010), Creative Industries after the First Decade of Debate, The Information Society, 26(2), 113–123.
3. Consequences of the Creative Class (2009) — pozycja korpusu SS7 (krytyka tezy Floridy).

4. O'Brien D., Laurison D., Miles A., Friedman S. (2016), Are the creative industries meritocratic? An analysis of the 2014 British Labour Force Survey, *Cultural Trends*, 25(2), 116–131.
5. Taylor M., O'Brien D. (2017), „Culture is a Meritocracy”: Why Creative Workers’ Attitudes may Reinforce Social Inequality, *Sociological Research Online*, 22(4).
6. Inequality talk (2019) — pozycja korpusu SS7 (dyskursy nierówności w zawodach kreatywnych).
7. Analysis of Gender Inequality in the Creative Industries (2025) — pozycja korpusu SS7.
8. Towards an Inclusive Creative Economy (2025) — pozycja korpusu SS7 (perspektywa sprawiedliwości Rawlsa).
9. de Peuter G. (2014), Beyond the Model Worker: Surveying a Creative Precariat, *Culture Unbound*, 6, 263–284.
10. Basic income, post-precarious outcome? (2024) — badanie jakościowe eksperymentu No Strings Attached (n = 7), pozycja korpusu SS7.
11. The social value of place-based creative wellbeing (2024) — przegląd szybki, pozycja korpusu SS7.
12. How do cultural and creative industries shape wellbeing? (2025) — pozycja korpusu SS7.
13. All-Party Parliamentary Group on Arts, Health and Wellbeing (2017), *Creative Health: The Arts for Health and Wellbeing*, Londyn.
14. Creativity as a Means to Well-Being in Times of COVID-19 (2021) — pozycja korpusu SS7.
15. Digital Literacy → Creative Thinking Disposition (2022, SEM, n = 327 nauczycieli, Turcja) — pozycja korpusu SS7.
16. OECD (2024), *PISA 2022 Results (Volume III): Creative Minds, Creative Schools*, OECD Publishing, Paryż.
17. Teaching responsible creativity (2024) — pozycja korpusu SS7.
18. Collaborative, Creative, Participative: Trends in Public Library Innovation (2019) — pozycja korpusu SS7.
19. Creative Placemaking (2025) — pozycja korpusu SS7.
20. Supporting emerging forms of citizen science (2016) — pozycja korpusu SS7.
21. Co-creativity, well-being and agency (2019) — pozycja korpusu SS7.
22. Basic Capital of Creative Economy (2023) — pozycja korpusu SS7.
23. AI in the creative industries: a review (2021) — pozycja korpusu SS7.
24. Rethinking creativity: creative industries, AI and everyday creativity (2022) — pozycja korpusu SS7.
25. Creative data literacy (2017) — pozycja korpusu SS7.
26. Creative industries and regional resilience (2023) — pozycja korpusu SS7.
27. The Role of Universities in Regional Creative Economies (2013) — pozycja korpusu SS7.
28. Impact of COVID-19 on the creative industries (2021) — pozycja korpusu SS7.

C. Bezpieczeństwo społeczne, ryzyko i decyzje

1. Hombert J., Schoar A., Sraer D., Thesmar D. (2020), Can Unemployment Insurance Spur Entrepreneurial Activity? Evidence from France, *Journal of Finance*, 75(3), 1247–1285.
2. Gottlieb J.D., Townsend R.R., Xu T. (2022), Does Career Risk Deter Potential Entrepreneurs?, *Review of Financial Studies*, 35(9).

3. Kahneman D., Tversky A. (1979), Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk, *Econometrica*, 47(2), 263–291.
4. Tversky A., Kahneman D. (1992), Advances in Prospect Theory: Cumulative Representation of Uncertainty, *Journal of Risk and Uncertainty*, 5(4), 297–323.
5. Mani A., Mullainathan S., Shafir E., Zhao J. (2013), Poverty Impedes Cognitive Function, *Science*, 341(6149), 976–980.
6. Mullainathan S., Shafir E. (2013), *Scarcity: Why Having Too Little Means So Much*, Times Books, Nowy Jork.
7. Kangas O., Jauhiainen S., Simanainen M., Ylikännö M. (red.) (2021), *Experimenting with Unconditional Basic Income: Lessons from the Finnish BI Experiment 2017–2018*, Edward Elgar, Cheltenham.
8. Sen A. (1999), *Development as Freedom*, Oxford University Press.
9. Nussbaum M. (2011), *Creating Capabilities: The Human Development Approach*, Harvard University Press.
10. Morel N., Palier B., Palme J. (red.) (2012), *Towards a Social Investment Welfare State? Ideas, Policies and Challenges*, Policy Press, Bristol.
11. Hemerijck A. (red.) (2017), *The Uses of Social Investment*, Oxford University Press.

D. Kreatywność, nierówność i ekspozycja

1. Csikszentmihalyi M. (1996), *Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention*, HarperCollins, Nowy Jork.
2. Amabile T.M. (1996), *Creativity in Context*, Westview Press, Boulder.
3. Deci E.L., Ryan R.M. (2000), The „What” and „Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior, *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
4. Florida R. (2002), *The Rise of the Creative Class*, Basic Books, Nowy Jork.
5. Bell A., Chetty R., Jaravel X., Petkova N., Van Reenen J. (2019), Who Becomes an Inventor in America? The Importance of Exposure to Innovation, *Quarterly Journal of Economics*, 134(2), 647–713.
6. Merton R.K. (1968), The Matthew Effect in Science, *Science*, 159(3810), 56–63.

E. Kultura, zdrowie i dobrostan

1. Fancourt D., Finn S. (2019), What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review, WHO Regional Office for Europe, Health Evidence Network synthesis report 67, Kopenhaga.
2. CultureForHealth (2022), *Culture’s contribution to health and well-being. A report on evidence and policy recommendations for Europe*, projekt współfinansowany przez UE.
3. World Bank, UNESCO (2021), *Cities, Culture, Creativity: Leveraging Culture and Creativity for Sustainable Urban Development and Inclusive Growth*, Waszyngton–Paryż.
4. Biblioteka Narodowa (2025), *Stan czytelnictwa książek w Polsce w 2024 roku*, Warszawa, <https://www.bn.org.pl/>.

F. Cybernetyka i myślenie systemowe

1. Ashby W.R. (1956), *An Introduction to Cybernetics*, Chapman & Hall, Londyn.

2. Conant R.C., Ashby W.R. (1970), Every Good Regulator of a System Must Be a Model of That System, *International Journal of Systems Science*, 1(2), 89–97.
3. Beer S. (1972), *Brain of the Firm*, Allen Lane, Londyn; Beer S. (1979), *The Heart of Enterprise*, Wiley, Chichester.
4. Mazur M. (1966), *Cybernetyczna teoria układów samodzielnych*, PWN, Warszawa.
5. Kossecki J. (1975), *Cybernetyka społeczna*, PWN, Warszawa.
6. Meadows D.H. (2008), *Thinking in Systems: A Primer*, Chelsea Green, White River Junction.
7. Senge P.M. (1990), *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*, Doubleday, Nowy Jork.
8. Goodhart C.A.E. (1975), *Problems of Monetary Management: The U.K. Experience*, *Papers in Monetary Economics*, Reserve Bank of Australia.

G. Sieci społeczne i kapitał społeczny

1. Granovetter M.S. (1973), The Strength of Weak Ties, *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360–1380.
2. Burt R.S. (1992), *Structural Holes: The Social Structure of Competition*, Harvard University Press.
3. Putnam R.D. (2000), *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, Simon & Schuster, Nowy Jork.
4. Centola D. (2018), *How Behavior Spreads: The Science of Complex Contagions*, Princeton University Press.
5. Christakis N.A., Fowler J.H. (2009), *Connected: The Surprising Power of Our Social Networks and How They Shape Our Lives*, Little, Brown, Nowy Jork.
6. Barabási A.-L., Albert R. (1999), Emergence of Scaling in Random Networks, *Science*, 286(5439), 509–512.
7. Klinenberg E. (2018), *Palaces for the People: How Social Infrastructure Can Help Fight Inequality, Polarization, and the Decline of Civic Life*, Crown, Nowy Jork.
8. Oldenburg R. (1989), *The Great Good Place*, Paragon House, Nowy Jork.

H. Technologia, AI i odporność poznawcza

1. Brynjolfsson E., Li D., Raymond L. (2025), Generative AI at Work, *Quarterly Journal of Economics*, 140(2).
2. Doshi A.R., Hauser O.P. (2024), Generative AI enhances individual creativity but reduces the collective diversity of novel content, *Science Advances*, 10(28), eadn5290.
3. Roozenbeek J., van der Linden S. (2019), Fake news game confers psychological resistance against online misinformation, *Palgrave Communications*, 5, 65.
4. Roozenbeek J., van der Linden S., Goldberg B., Rathje S., Lewandowsky S. (2022), Psychological inoculation improves resilience against misinformation on social media, *Science Advances*, 8(34), eabo6254.
5. WIPO — materiały dotyczące własności intelektualnej i sztucznej inteligencji (WIPO Conversation on IP and Frontier Technologies), Genewa.
6. C2PA — Coalition for Content Provenance and Authenticity, Technical Specification, <https://c2pa.org/>.

I. Akty prawne i dokumenty UE

1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1689 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie ustanowienia zharmonizowanych przepisów dotyczących sztucznej inteligencji (akt w sprawie sztucznej inteligencji).
2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2065 z dnia 19 października 2022 r. w sprawie jednolitego rynku usług cyfrowych (akt o usługach cyfrowych).
3. Zalecenie Rady z dnia 16 czerwca 2022 r. w sprawie indywidualnych rachunków szkoleniowych (2022/C 243/03).
4. Zalecenie Rady z dnia 16 czerwca 2022 r. w sprawie europejskiego podejścia do mikropoświadczeń na potrzeby uczenia się przez całe życie i zatrudnialności (2022/C 243/02).
5. Europejski filar praw socjalnych (2017), proklamacja międzyinstytucjonalna, Göteborg.
6. Komisja Europejska, Horyzont Europa — program prac 2026–2027, klaster 2 „Kultura, kreatywność i społeczeństwo integracyjne”.
7. Komisja Europejska (2024), Digital Decade Country Report 2024: Poland, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/>.
8. Eurostat (2026), Adult learning statistics — Statistics Explained (dane AES 2022, EU-LFS).
9. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2003 r. nr 96, poz. 873, z późn. zm.).

ANEKS 3. NOTA METODOLOGICZNA

- Formułę naczelną („Polityka społeczna to stymulator aktywności i kreatywności”) rozwinięto na podstawie dwóch destylatów: lipcowego (8.07.2026, korpus 499 publikacji) i wrześniowego SS7 (19.09.2026, 800 nowych publikacji z lat 2008–2026, ranking według trafności, cytowań i świeżości).
- Destylat SS7 opiera się na tytułach i streszczeniach 60 najwyższej ocenionych pozycji oraz na strukturze korpusu; twierdzenia liczbowe wymagają pełnotekstowej weryfikacji w plikach MD. Korpus jest przechylony ku literaturze o przemysłach kreatywnych oraz ku źródłom brytyjskim i azjatyckim; polski kontekst jest słabo reprezentowany w publikacjach otwartego dostępu.
- Źródła spoza korpusu (Hombert i in. 2020; Gottlieb, Townsend i Xu 2022; Bell i in. 2019; Brynjolfsson, Li i Raymond 2025; Doshi i Hauser 2024; Fancourt i Finn 2019; fiński eksperyment z dochodem podstawowym; Roozenbeek i in.) dodano, aby uzupełnić lukę wskazaną w SS7 — brak bezpośrednich badań przyczynowych „zabezpieczenie → kreatywność” w skali populacji.
- Dane bieżące zweryfikowano 19.09.2026: Komisja Europejska (Digital Decade 2024: kompetencje cyfrowe 44,3% w Polsce wobec 55,6% w UE), Eurostat (AES 2022: UE 46,6%, Polska poniżej 25%), Biblioteka Narodowa (czytelnictwo 2024: 41%; próba 2025 osób 15+, CAPI).
- Oceny siły dowodów (mocna / średnia / słaba / obiecująca) są oceną autorską na podstawie typu badań (eksperymentalne i quasi-eksperymentalne, korelacyjne, jakościowe, rzecznicze) i wielkości prób.

- Liczby w ilustracji z rozdz. 1.4 są hipotetyczne i służą wyjaśnieniu mechanizmu; współczynnik awersji do straty $\lambda = 2,25$ pochodzi z Tversky i Kahneman (1992). Wartości docelowe w rozdz. 8–10 są propozycjami programowymi.
- Infografiki 3 i 4 są nowe w wydaniu drugim; pozostałe pochodzą z wydania pierwszego.
- Spis treści jest polem automatycznym Word z numerami stron zgodnymi ze stopką; po edycji dokumentu należy go odświeżyć (kliknij spis → F9 → „Aktualizuj cały spis”).

Polska, 19 września 2026 r. — materiał udostępniony na licencji Creative Commons — Uznanie autorstwa.

